

UNIVERZITA PALACKÉHO V OLOMOUCI

PEDAGOGICKÁ FAKULTA

Katedra společenských věd

Bakalářská práce

Dagmar Peclinovská

**Jak mladí lidé v České republice pohlížejí na
altruismus?**

Prohlášení

Prohlašuji, že jsem bakalářskou práci vypracovala samostatně, pouze za použití uvedené literatury a pramenů.

V Olomouci dne 15. března 2014

.....

Dagmar Peclinovská

Poděkování

Ráda bych touto cestou poděkovala vedoucímu bakalářské práce PhDr. Petr Zimovi, PhD. za odbornou pomoc při psaní práce, vedení a ochotný přístup. Též za poradenství ohledně literatury.

Mé poděkování patří také celé mé rodině a přátelům, kteří mi byli po celou dobu studia oporou, rádci a i kritiky.

OBSAH

Úvod	7
1 Altruismus, filantropie, egoismus, dobročinnost.....	9
1.1 Objasnění pojmů	9
1.2 Historie dobročinnosti v českých zemích	11
2 Typy altruismu.....	14
2.1 Reciproční altruismus	14
2.2 Normativní altruismus	15
2.3 Emocionální altruismus	16
2.4 Křesťanský altruismus	16
2.5 Pravý altruismus	17
3 Altruismus z různých pohledů.....	19
3.1 Altruismus z pohledu sociobiologie	19
3.1.1 Biologický altruismus.....	19
3.1.2 Teorie her.....	20
3.2 Altruismus z pohledu světových náboženství.....	21
3.2.1 Judaismus	21
3.2.2 Křesťanství	21
3.2.3 Buddhismus	22
3.3 Altruismus z pohledu filozofie	23
3.4 Altruismus z pohledu psychologie.....	24
4 Etika a morálka.....	26
4.1 Etika.....	26
4.1.1 Produktivní orientace.....	26
4.1.2 Neproduktivní orientace	27
4.2 Morálka.....	28

4.2.1	Eudaimonistická morálka	28
4.2.2	Hedonistická morálka	29
4.2.3	Asketická morálka	29
4.2.4	Altruistická morálka	30
4.2.5	Utilitaristická morálka	30
4.2.6	Morální pragmatismus	31
4.2.7	Perfekcionistická morálka	32
4.2.8	Morálka povinnosti	32
5	Přemysl Pitter	33
5.1	Život	33
5.2	Milíčův dům a ozdravovna v Mýtě u Rokycan	34
5.3	Válka a období po válce	36
6	Sociální politika	38
6.1	Cíle sociální politiky	39
6.2	Typy sociální politiky	39
6.2.1	Redistributivní typ	39
6.2.2	Výkonový typ	40
6.2.3	Reziduální typ	40
6.3	Objekty a subjekty, funkce, principy a nástroje sociální politiky	40
7	Neziskové organizace	42
7.1	Nadace a nadační fondy	43
7.2	Občanská sdružení a odbory	45
7.3	Obecně prospěšné společnosti	46
7.4	Zařízení církví a náboženských společností	46
8	Dárcovství a dobrovolnictví	48
8.1	Dárcovství	48
8.2	Dobrovolnictví	49

9	Vyhodnocení dotazníků.....	51
9.1	Gymnázium Karla Václava Raise – Hlinsko	51
9.2	Pedagogická fakulta Univerzity Palackého v Olomouci	55
9.3	SOŠ a SOU obchodu a služeb – Chrudim	59
9.4	Celkové vyhodnocení	62
	Závěr.....	66
	Literatura a prameny.....	68
	Anotace.....	71

Úvod

Téma bakalářské práce: „*Jak mladí lidé v České republice pohlíží na altruismus?*“ jsem nevolila náhodně. Sociální oblast se mne dotýká, jako každého jiného člověka. Nevím, zda bych se mohla, či nemohla pokládat za altruistu, ale tato otázka je mi velmi blízká. Své první studium, předcházející mému aktuálnímu na pedagogické fakultě, jsem neúspěšně absolvovala na fakultě Cyrilometodějské a to obor *Charitativní a sociální práce*. Již v prvním ročníku jsem se rozhodla studium ukončit a nastoupila jsem na fakultu pedagogickou. Předěšlé studium s sebou neslo účast v domovech důchodců, práci s nevidomými, duševně nemocnými, výpomoc v hospicích a jiných zařízeních. Pokládám se za velmi emotivního a citově založeného člověka a tyto hospitace jsem nesla velmi špatně. Proto jsem volila práci s dětmi a pro mě snazší alternativu uplatnění se na trhu práce. I v mé budoucí profesi se můžu angažovat „dobrovolně“, pomáhat dětem, ať už ve škole nebo mimo ni. Se sociálně znevýhodněnými žáky a studenty se pravděpodobně v budoucí profesi setkám a bude nezbytně nutné se s tímto úkolem vyrovnat. Ovšem nedokázala jsem si představit, že by mou hlavní úlohou bylo starat se o tyto lidi, vidět, jak mi den co den před očima umírají (v případě práce v domovech důchodců a hospicích), jak nejsou schopni se sami najíst ani provést osobní hygienu. Každý den praxe jsem „trpěla“ při pohledu na lidi, kteří byli odkázáni na pomoc druhých. O to více oceňuji pracovníky v sociálních službách a dobrovolníky, kteří jsou ochotni věnovat svůj čas, dobrovolníci i bez ohledu na odměnu, aby těmto lidem pomohli. Při výběru tématu bakalářské práce jsem se nijak zvlášť nezamýšlela nad tím, o čem budu psát, volba padla právě na altruismus a pojmy s ním spojované. Práci jsem koncipovala do dvou částí: teoretickou a praktickou.

Teoretická část bude spočívat ve výkladu pojmů, objasnění teorií a definic. V první kapitole se zaměřím na vysvětlení samotného pojmu altruismus, dále rozeberu pojmy filantropie, egoismus a dobročinnost. Protože se v práci chci zabývat především Českou republikou, uvedu i stručný přehled historie dobročinnosti na našem území. Druhou kapitolu budu věnovat typů altruismu, s nimiž jsem se setkala v knize *Dárcovství a dobrovolnictví v České republice*. Na altruismus se podívám i z pohledu světových náboženství, filozofie, sociobiologie a psychologie. Podstatnou část hodlám zaměřit na etiku a morálku. Co je etika a co morálka, rozdíl mezi nimi. Dále s etikou spojené Frommovo rozdělení produktivní a neproduktivní orientace a typy morálek podle docenta Hodovského. Do své práce bych ráda zařadila osobu, která je významná právě oním vykonáváním dobročinných skutků. Zvolila jsem Přemysla Pitterra, který svůj život zasvětil na pomoc dětem, bez ohledu na to, jaké

vyznávají náboženství, či jaké jsou národnosti. Pitter se snažil „kráčet ve stopách“ Jana Milíče z Kroměříže. Sociální problematiku a otázky s nimi spojenými se zabývá sociální politika. Ji jsem do práce zařadila také, jelikož stát do sociální oblasti zasahuje velmi markantně. S altruismem a etikou se tato činnost státu nepochybně pojí. Stát napomáhá vytvářet sociálně silné osoby a osobnosti, kterým není lhostejný život druhých, vychovává občany k tomu, aby nebyli k sociálním problémům apatičtí. Zmíním se o cílech, typech, principech sociální politiky a také subjektech a objektech, které v ní hrají tu nejpodstatnější roli. V posledních dvou kapitolách se zaměřím na neziskové organizace a dárcovství a dobrovolnictví. Co vlastně znamená nezisková organizace a jaké sem bývají zařazovány instituce? Nakonec teoretické části definuji pojmy dárcovství a dobrovolnictví. Kdo je dobrovolník a za jakým účelem se dobrovolně zapojuje? Na vše výše uvedené se budu snažit odpovědět nejlépe.

Cílem mé práce je zjistit, jak se mladí lidé orientují v otázce altruismu, dobročinnosti, dobrovolnictví, zda se sami za altruisty považují, a jakou mají znalost neziskového sektoru. Druhá část bude tedy praktičtější. Hodlám vyhotovit dotazník o devíti otázkách, otevřených i uzavřených, v počtu šedesáti opisů. Kopie dotazníků rozdělím na tři díly, z nichž každý díl rozdám do odlišných škol. Na závěr výzkum zhodnotím a uvedu, jak právě mladí lidé, v republice, ve které žijeme, vnímají altruismus, dobročinné aktivity, znají nadační fondy, občanská sdružení, či jaký mají podíl na spolupráci s neziskovými organizacemi, anebo zda se s nimi, dle jejich názoru, vůbec setkali.

1 Altruismus, filantropie, egoismus, dobročinnost

1.1 Objasnění pojmů

Jakmile jsem začala hledat informace ke své práci, setkávala jsem se s pojmy jako altruismus, egoismus a také filantropie. V jednotlivých publikacích se definice pojmů samozřejmě rozcházejí a každý autor pojmy vysvětluje po svém. Filantropie je v překladu činění něčeho dobrého, něčeho co pomůže jinému člověku, tedy jakási dobročinnost. Filantropii přeložíme jako lásku k lidskému druhu. Rozložíme ho na *philein* (láska, milovat) a *antropos* (člověk). Obě slova pocházejí z řečtiny. Filantropie je již historický pojem, dnes používáme spíše pojem altruismus. V devatenáctém století použil Auguste Comte slovní spojení *vivre pour autrui*, čímž dal altruismu život. Toto spojení můžeme volně přeložit jako „žít pro ostatní“. Altruismus je jednoduše řečeno lidumilnost. V případě pojmu egoismus mohu jen dodat, že se jedná o protiklad dnes velmi používaného pojmu altruismus.¹

Hojně s altruismem spojované termíny dárcovství a dobrovolnictví jsou neodmyslitelně spjaty s dobročinností, tedy filantropií. U obou pojmů, jak dárcovství, tak dobrovolnictví, se předpokládá, že člověk bude činit, ale nebude vyžadovat žádný honorář, výdělek ani by z toho neměl mít žádný prospěch. Ovšem altruismus a dobročinnost si nejsou sobě rovné. Mnoho lidí považuje oba pojmy za totožné. V knize *Dárcovství a dobrovolnictví v České republice* nás vyvedou z omylu. Altruismus vystihuje snahu člověka vynaložit úsilí na pomoc druhému na úkor sebe sama. Pro člověka znamená štěstí druhých víc než jeho vlastní. Kdežto dobročinnost se obrací na všechny lidi stojící mimo rodinu jedince, která onu dobročinnost provozuje. Pokud někdo pomáhá rodinnému příslušníkovi, o dobročinnost se nejedná. Další rozdíl můžeme vidět z pohledu, kdo ji vykonává. Dobročinnost můžeme vykonávat jako jedinci i jako celá organizace. V případě altruismu nemůžeme hovořit o pomoci institucionální. Altruista jedná sám za sebe, nestojí za ním žádná instituce. Zásadnější odlišnost je spatřována z pohledu praxe a teorie. Altruismus chápeme jako teorii související s filozofií, obecný pojem, kdežto dobročinnost je praktická stránka altruismu.²

---

¹ DOLEŽALOVÁ, A. *Ekonomie, filantropie, altruismus. Úvod do studia*. Vyd. 1. Str. 9-11.

² FRIČ, P. a kol. *Dárcovství a dobrovolnictví v České republice: (výsledky výzkumu NROS a Agnes)*. Vyd. 1. Str. 13.

Lidé pracují, budují, opravují, řeší a dělají mnoho aktivit s jasným cílem – vytěžit z toho co nejvíce, hlavně pro sebe a svoje potomky. Což je jistý prvek evoluce. Máme zájmy a potřeby, které je třeba uspokojit. Z toho vychází nutnost sdružovat se s jinými lidmi, přicházet s nimi do styku, orientovat se ve vzájemných interakcích. Existují dva psychologické pojmy – emoce a motivace. Slouží nám k jednání a rozhodování. Ony určují, jak pracujeme, budujeme, řešíme. Emoce je záležitost okamžité nálady a rozpoložení člověka. V lidech se odehrávají starosti, radosti, hněv, smutek nebo také strach a na základě těchto emocí člověk jedná. Více se problematice emocionálního altruismu budu věnovat v kapitole Typy altruismu. Na druhou stranu k motivaci potřebujeme motiv. Určíme si cíl a svoje chování a jednání uzpůsobíme k jeho získání. Žijeme v konzumním světě, který nám denně předkládá nové a nové potřeby, ve skutečnosti je vlastně nepotřebujeme, ale jsou tu a my máme nutkání je uspokojit. Jednou z potřeb může být například vyzkoušet něco nového a třeba právě pomoci někomu v nouzi, ať už k tomu máme motiv jakýkoli. Z výše popsaného je zřejmé, že sám altruismus má co dočinění s ekonomikou, sociologií, psychologií, ale také s religionistikou, sociobiologií, historií a filozofií.³

V knize Antonie Doležalové si můžeme přečíst úryvek z Nového zákona *Podobenství o dobrém Samaritánovi*. V tehdejší době byli Samařané odpadlíky, nečistými obyvateli Severního Izraele. V úryvku Samaritán dokazuje, že mu jiný člověk, kterého přepadli lupiči, není lhostejný a postará se o něj. Z ukázky je zřejmé, že byly nutné finanční prostředky na péči o zraněného, altruismus tedy předpokládá vynaložení útraty. Vystává zde otázka, jak daleko má altruismus od egoismu? Doležalová dodává, že pokud vynaložíme náklady, které již znovu nevidíme, může být náš altruistický počínání dosti egoistický. „Čím více se můžeme vcítit do utrpení druhých, tím sobečtěji se chováme, když se snažíme jim v jejich utrpení pomáhat. Takže pouze ti, kteří konají dobro z chladného přesvědčení bez jakýchkoli emocí, jsou skutečnými altruisty.“⁴ I v dnešní době lidé často věří v to, že dobro bude oplaceno dobrem a zlo zlem. Člověk nikdy neví, kdy bude vyžadovat pomocnou ruku, často se snaží „předplatit si“ pomoc formou různých dobročinných akcí či veřejných sbírek. Ne všichni lidé samozřejmě k tomuto principu dospěli.⁵

---

³ DOLEŽALOVÁ, A. *Ekonomie, filantropie, altruismus. Úvod do studia*. Vyd. 1. Str. 12-15.

⁴ DOLEŽALOVÁ, A. *Ekonomie, filantropie, altruismus. Úvod do studia*. Vyd. 1. Str. 19.

⁵ DOLEŽALOVÁ, A. *Ekonomie, filantropie, altruismus. Úvod do studia*. Vyd. 1. Str. 18-20.

1.2 Historie dobročinnosti v českých zemích

Dobročinnost jako taková, v rukou jednotlivce, se nepochybně „vystopovat“ nedá. Organizovaná dobročinnost má své zastoupení již ve středověku. Tehdy byla nepochybně nejvíce spojována s církví. Existovaly nadace, jejichž úkolem bylo podporovat vzdělání, především duchovní a tedy i podporovat církve. Ovšem poté, co církve prosazovala svoje zájmy, hromadila majetek a přestala dodržovat veškerá svá poslání, z nich jedno bylo starat se o blaho lidí, odpověděli husité. V patnáctém století, po husitské revoluci, došlo k posílení vlivu měšťanstva a tudíž oslabení vlivu církve. Církve od této chvíle neměla monopol na dobročinnost. Důsledkem rekatolizace (1620) církve opět zesílila, nejvíce se zaměřila na vzdělávání. Netrvalo dlouho a stát, vlivem renesančního smýšlení a humanismu, ovládl církve. Navíc „držel ruku“ nad organizovanou dobročinnou činností. V období vládnutí Josefa II. spadala celá sociální péče pod stát. Došlo ke zrušení různých klášterů, jejich majetek předán světské charitě. Byly založeny humanitární nadace. Dalším významným obdobím, ve kterém občanská společnost rozkvétala, bylo národní obrození. Od poloviny devatenáctého století vznikaly a rozvíjely se různé spolky, nadace, asociace. Jejich úkolem bylo především napomáhat národní kultuře. Také ovšem vědě, umění, vzdělávání. V neposlední řadě rozkvétalo odvětví filantropie, dnes tedy altruismu a dobročinnosti. Ke konci devatenáctého století se na našem území nacházelo přes deset tisíc nejrůznějších spolků. Jak známe už z lavic základních škol, v době národního obrození veškeré aktivity a spolky existovaly ve dvou variantách, samozřejmě německé a české. Stát soustředil odpovědnost za sociální otázky do svých rukou, církve se v tomto odvětví stala nedostačujícím prvkem. I nadále však působila v nemocnicích, sirotčincích a ve službách sociálních. V době první republiky více jak šedesát procent ústavů a zařízení pro sociálně slabé, choré, lidi v nouzi, zařizovaly obce. Zbývajících čtyřicet procent zajišťovaly spolky, státní orgány, církve a samozřejmě jednotlivci. Budovaly se nové ústavy a zařízení, opravovaly se staré. Patřili sem chudobince, ozdravovny, sanatoria, útulky či poradny. Dobročinné aktivity a spolky utrhly silnou ránu za Druhé světové války. Němci veškeré tyto aktivity pozastavily a instituce zavřeli. Zařízení, které mohli využít ke svému prospěchu, si ponechali a přizpůsobili si je k obrazu svému. Jakmile válka skončila, více jak deset tisíc spolků bylo renovováno. Organizovanou dobročinnost nadále negativně zasáhla komunistická nadvláda. Je všeobecně známo, že úplně vše bylo řízeno centrálně. Vše spadalo do rukou státu. Veškerý majetek dobročinných spolků byl zabaven ve prospěch státu. Lidem se nesou mylné domněnky o neexistenci organizované dobročinnosti v socialistické éře. Pravdou je, že celá socialistická společnost byla založená

právě na altruismu a dobročinnosti, především řízené. Řízené, samozřejmě, ze strany státu. Objevil se nový trend dobročinnosti. Komunističtí představitelé se snažili nahradit chybějící obchodní sektor a vytvořili takzvaný proletářský altruismus. Dnes můžeme na každém rohu slyšet: „*Za komunistů byla alespoň práce!*“ nebo „*Dřív jsme pracovat museli, teď žádnou práci člověk nenajde.*“ Ano, práce byla a nebylo jí málo. Nestačili-li zemědělci obdělávat pole, stát jim přidělil dobrovolníky-brigádníky a bylo po problému. Předpokládalo se, že lidé budou pracovat rádi a do práce se budou těšit, což platilo i o „dobrovolných“ aktivitách. Pojmy jako například pětiletky a plánované hospodářství známe všichni dobře. Organizovaná dobročinnost se podílela, velkou měrou, na dodržení předem plánovaných pětiletok a též se zasloužila o „bezchybné“ plánované hospodářství. Lidé státu a jeho přesvědčením věřili. Socialistický stát formu dobročinnosti v plné míře zidealizoval. Lidé přesvědčil, že budou-li se spolupodílet, hlavně dobrovolně, bude stát prosperovat a rozkvétat. „*Socialismus bylo tedy možné budovat jen za podmínky existence proletářské solidarity a dobrovolné práce v kolektivní prospěch.*“⁶ Vzorem, možná spíše ideálem, se stali úderníci a stachanovci. Stachanovci, pojem používaný dle vzoru tehdejšího SSSR, a úderníci byli ti, co pracovali takzvaně nad rámec. Byli prosazovaní a vyzdvihozáni. I přes to, že lidé pracující navíc a v době svého volna dostávali zapláceno, vlastně si neměli nárokovat finanční ani materiální odměnu. O to přeci šlo: Dělej vše pro dobro národa, potom i ty se budeš mít dobře. „Dobrovolně“ se přispívalo formou známek solidarity. Za známky lidé platili tím, že na výplatě uviděli odečtenou částku ve výši známky. K dalším „dobrovolným“ platbám můžeme zahrnout dary členů různorodých organizací. Peníze šly bezpochyby do státního rozpočtu. Jak jsem uvedla výše, lidé státním příslušníků věřili, víra a oddanost ovšem nevydržely dlouho. Začala jim docházet trpělivost a entuziazmus.⁷ „*Emocionálně motivovaný altruismus musel vystřídat altruismus z donucení. Kdo chtěl studovat, musel se povinně zúčastňovat brigád, kdo chtěl budovat kariéru, musel se společensky angažovat, tj. nejen plnit socialistické závazky, ale pracovat zdarma.*“⁸ Období Pražského jara se vrylo do paměti snad každému z nás. V roce 1968 se začaly projevat tendence na obnovu občanské společnosti. Lidé začínali mít pocit, že se stát nepřibližuje ke svým předem daným cílům. Byla zde touha po změnách a to nejen mezi občany samotnými, ale také v komunistické straně. Tajemník Antonín Novotný byl

---

⁶ FRIČ, P. a kol. *Dárcovství a dobrovolnictví v České republice: (výsledky výzkumu NROS a Agnes)*. Vyd. 1. Str. 25.

⁷ FRIČ, P. a kol. *Dárcovství a dobrovolnictví v České republice: (výsledky výzkumu NROS a Agnes)*. Vyd. 1. Str. 23-26.

⁸ FRIČ, P. a kol. *Dárcovství a dobrovolnictví v České republice: (výsledky výzkumu NROS a Agnes)*. Vyd. 1. Str. 26.

často kritizován, až byl nakonec odvolán. V KSČ došlo k vytvoření reformního křídla, jehož úkolem bylo přetvoření aktuálního socialismu na takzvaný „socialismus s lidskou tvář“. Lidu nebyl směr, kterým se stát ubíral lhostejný, snažil se jakkoli zapojit a vyjádřit svou nespokojenost. Nešlo o samotný rok 1968, ale aktivita občanů se začala projevovat ze začátku šedesátých let. Jak se uvádí ve Sborníku z vědecké konference s názvem Pražské jaro 1968: „Už tehdy začalo docházet k otevřenějším diskuzím a svobodnější tvorbě nejen v literatuře, filmu a umění, ale také ve společenských vědách.“⁹ Tím, že se v literatuře lidé mohli potýkat s filozofií, sociologií a také s politologií, pronikala do jejich života kultura a myšlení západu. A právě díky těmto novým a netradičním článkům a úryvkům ze západu začali být lidé aktivnější. Viděli v nich svobodu a možnost konat a samostatně. Konat samostatně dobrovolně, ale ne řízeně „dobrovolně“, na což byli dosud zvyklí. Jak aktivity Pražského jara skončili, známe. V srpnu osmašedesát byly veškeré snahy a tendence potlačeny a autoritářský režim zesílen.¹⁰

Éra komunismu a její dobrovolné aktivity je téma, na které se můžeme dívat z mnoha pohledů a rozhodně na něj budeme mít rozdílné názory. Určitou dobu před rokem 1989, kdy režimu začaly docházet prostředky na vše, upadala i sama „dobročinná“ činnost. Do dnešních let v lidech převládá pocit, že dobročinnost je synonymem pro vynucované aktivity, které v nejrozvinutějším období socialismu skvěle fungovaly. Lidé museli konat i přes moc. Už od dětských let, když nám rodiče říkali, že něco musíme, dodnes děláme neradi. Tak kdo by se divil, že mnozí lidé nečiní dobročinné aktivity v dnešním, odlišném, pojetí s vervou?¹¹

Po roce 1989 docházelo k postupnému „restaurování“ organizované dobročinnosti a demokratičtějšímu rozkvětu občanské společnosti. Stěžejním zákonem se stal zákon o sdružování občanů. Výraznou roli hrály normy nejrůznějších neziskových nadací, zahrnující nadace, nadační fondy, církevní zařízení a jiné. Občanská společnost nabírá na síle, soukromě organizovaná dobročinnost nastavuje důvěryhodnou a čestnou tvář.¹²

---

⁹ KRÁKORA, P. *Pražské jaro 1968. Pokus o obnovu občanské společnosti*. Vyd. 1. Str. 234.

¹⁰ KRÁKORA, P. *Pražské jaro 1968. Pokus o obnovu občanské společnosti*. Vyd. 1. Str. 233-235.

¹¹ FRIČ, P. a kol. *Dárcovství a dobrovolnictví v České republice: (výsledky výzkumu NROS a Agnes)*. Vyd. 1. Str. 24-26.

¹² FRIČ, P. a kol. *Dárcovství a dobrovolnictví v České republice: (výsledky výzkumu NROS a Agnes)*. Vyd. 1. Str. 26.

2 Typy altruismu

Existuje několik typů altruismu, které se vyskytují na území České republiky. V knize *Dárcovství a dobrovolnictví v České republice* jsou popisovány následující typy altruismu.¹³

2.1 Reciproční altruismus

Již výše jsem popsala definici altruismu. Je ale možné, že by člověk, který se chová altruisticky, opravdu žádnou odměnu neočekával? Tak právě touto otázkou se zabývá reciproční altruismus. Při výkonech různých dobročinných aktivit, pomocí materiální či nemateriální darem, lidé nějakou tu odměnu pravděpodobně očekávají. Například přispěje-li majetný člověk větší sumou peněz na potřebné, očekává reklamu a prestiž. Někdo vypomáhá sociálně slabším, lidem bez domova a dalším jen aby zabránil nepokojům ve městě, ve kterém žije. Člověk, hanbící se za své chování v mládí, snaží si ulevit svému svědomí a kupříkladu chodí dobrovolně vypomáhat do domova důchodců. Toto jsou pouze vymyšlené příklady a samozřejmě nejsou takto striktní, ale v mnohém by se člověk mohl uvidět. Lidé jsou vlastně sobečtí, mají v to genech, nemohou za to. Vědci nazvali lidské chování a jednání jako "genosobecké". Vědec z Oxfordovy Univerzity Richard Dawkins se k teorii sobeckých genů přiklání, navíc o nás lidech hovoří jako o strojích, které žijí jen pro to, aby zachovali svoje vlastní geny. „*Např. chování matky, která se obětuje ve prospěch svého dítěte, lze podle biologů vysvětlit jako sobecké chování jejích genů, které si tímto způsobem uchovají větší šanci na svou replikaci.*“¹⁴ Egoismus tedy můžeme spatřovat ve všech projevech altruismu. Velmi důležité je, aby lidé žijící v určité společnosti, této společnosti byli užiteční. K tomu jim napomáhá ono altruistické chování, nebo tedy spíše egoistické? Tím, že budeme poskytovat druhým a společnosti, ve které se nacházíme, blaho, sami budeme jednou odměněni. Možná dříve, možná později, a i přes to, že nám to nebude po vůli. Existují jedinci, kteří jsou nastaveni tak, že poskytují blaho jiným, pokud na to mají prostředky, v očekávání zpětného návratu. Někteří nemají materiální prostředky, ale snaží se přispět nemateriálně.

---

¹³ FRIČ, P. a kol. *Dárcovství a dobrovolnictví v České republice: (výsledky výzkumu NROS a Agnes)*. Vyd. 1. str. 13.

¹⁴ FRIČ, P. a kol. *Dárcovství a dobrovolnictví v České republice: (výsledky výzkumu NROS a Agnes)*. Vyd. 1. Str. 14.

Reciproční altruismus je altruismem, který očekává odměnu, ne ihned, ale do budoucnosti určitě.¹⁵

2.2 Normativní altruismus

Výše jsem popsala, že reciproční altruistické chování s sebou vždy nese nějaký ten zisk a tak se teoretici zabírají otázkou, proč se všichni lidé nechovají recipročně altruisticky. Normativní altruismus spolu s ekonomy na tuto otázku odpovídá. Zisk, který člověk jednající altruisticky obdrží, neobdrží ihned a není zcela jasné, jak čin bude oplacen. Ne vždy si to lidé uvědomují, ale všichni lidé jsou závislí na společnosti, ve které žijí. Mělo by tedy být v jejich hlavním zájmu o ni pečovat a jednat tak, aby jí byli prospěšní. Zaměří-li se člověk pouze na sebe, nebude prospívat celku, na jistou dobu se mu bude dařit, ale z dlouhodobého hlediska se to odrazí na společnosti, jež bude oslabena, což může vést k jejímu úpadku. Objevuje se zde termín „černý pasažér“. Jedná se o člověka, který se se společností takzvaně „veze“. Nevykonává žádné aktivity, které by mohli jakkoli společnosti prospět, mnohdy vykonává spíše podvodné aktivity proti společnosti a lpí na tom, že ho nikdo neodhalí. Mohli bychom ho nazvat „parazitem“. Jedinci by se měli altruisticky zapojovat, konat dobročinnost, i přesto, že vyplývající zisk z této transakce jim nikdo nemůže zaručit. *„Dobročinnost v tomto smyslu je vlastně dlouhodobou investicí, která přináší prospěch celku a zároveň může, ale také nemusí prospět dobrodincům.“*¹⁶ Žijeme v demokratickém státě, kde vládou určitá pravidla a normy, které jsme si sami, lidé, vytvořili. Žádný zákon ovšem nepřikazuje nutnost konání dobročinnosti. Dobročinnost je u nás silně podporována, ostatně jako i v jiných demokratických státech. K tomu, aby lidé provozovali dobročinné aktivity, může vést výše popsané očekávání zpětného oplacení, dále například morální imperativy a sociální tlak společnosti. Morální imperativy jsou něco jako podvědomí lidí o jejich morální povinnosti. Sociální tlak bývá vyzdvihován jako jeden z nejsilnějších impulsů pro konání dobročinných aktivit. Je nesporné, že v dnešní době lidé často hledí na to, co o nich řeknou sousedé, kolegové v práci, či lidé v samoobsluze a pečují o svou pověst.¹⁷

---

¹⁵ FRIČ, P. a kol. *Dárcovství a dobrovolnictví v České republice: (výsledky výzkumu NROS a Agnes)*. Vyd. 1. Str. 14-15.

¹⁶ FRIČ, P. a kol. *Dárcovství a dobrovolnictví v České republice: (výsledky výzkumu NROS a Agnes)*. Vyd. 1. Str. 15.

¹⁷ FRIČ, P. a kol. *Dárcovství a dobrovolnictví v České republice: (výsledky výzkumu NROS a Agnes)*. Vyd. 1. Str. 15-16.

2.3 Emocionální altruismus

V emocionální altruismus hraje klíčovou roli morální cítění. V knize *Dárcovství a dobrovolnictví* se píše: „Ustrnutí se nad neštěstím druhých, soucit s trpícími, uspokojení z radosti a štěstí jiných, milosrdenství nebo láska k bližnímu prozrazují emocionální kořeny dobročinnosti.“¹⁸ Emoce jsou v našem chování a při našem jednání rozhodující. Lidé v altruismus věří, věří v konání „dobrých“ skutků. Při vykonávání různých aktivit naše jednání směřujeme na naše blízké. Pomocnou ruku vždy spíše podáme rodinnému příslušníkovi, příteli, kolegovi, nežli osobě nám vzdálené. Za tímto rozhodováním stojí naše emoce, které naše jednání korigují. Dobročinnost častěji provozujeme v rámci naší skupiny, komunity, společnosti, tím si zaručujeme, že i my se budeme mít, do budoucna, dobře. Například cítíme úlevu a radost, pomůžeme-li lidem v tísní, nemocným, hladovějícím. Matt Ridley podobně vystihl soucitné jednání. Ten zastává názor, že čím více se do bolesti a strastí ostatních vcítujeme, tím sobečtějšími se stáváme. Zde opět na scénu vstupuje egoismus, který je s altruismem těsně spjat. Aristoteles považoval dobročinnost za „mravně krásnou“. Člověk provozující dobročinnou aktivitu, má radost z toho, že na potřebném ono krásno může pozorovat. Zde spatřujeme rozdíl v ziscích altruisty a egoisty. Altruistův zisk je „mravně krásný“.¹⁹

2.4 Křesťanský altruismus

Křesťanství jako takové je založeno na dobročinnosti. Toto téma prochází přes Starý i Nový zákon, největším propagátorem dobročinnosti a dobrodincem byl samotný Ježíš Kristus. Křesťanské učení je založeno na frázi: „*Miluj bližního svého*.“ Silným šířitelem křesťanského altruismu byl Bernard Bolzano. On sám stál za názorem, že konání dobročinnosti Bůh považuje za správné a budeme-li provozovat dobročinné aktivity, odměna nás nemine. Ovšem dočkáme se jí až na onom světě. Křesťanům je od malička vštěpována myšlenka, že Bůh vše vidí a celý život je také bude sledovat. Křesťané jsou povinováni konat dobré skutky, i ty nepatrné, aby došli k zasloužené odměně a dostali se do nebe. „*Boží odměna za dobrodiní je tedy pro křesťana mravně krásná a z jeho hlediska k lidskému altruismu neodmyslitelně*

---

¹⁸ FRIČ, P. a kol. *Dárcovství a dobrovolnictví v České republice: (výsledky výzkumu NROS a Agnes)*. Vyd. 1. Str. 17.

¹⁹ FRIČ, P. a kol. *Dárcovství a dobrovolnictví v České republice: (výsledky výzkumu NROS a Agnes)*. Vyd. 1. Str. 16-17.

patří.²⁰ Z křesťanské nauky známe, že vše je zásluhou Boha. Bohatí jsou bohatí jen z vůle Boha, to stejné platí i pro chudé, nemocné, zdravé, krásné a další. A právě proto, že bohatí mají peníze, protože jim jich Bůh víc „nadělil“, měli by se do dobročinných aktivit, především těch finančních, více zapojovat. Tímto aktem by měli kompenzovat sociální nerovnost na Zemi. Významnou roli sehrávají také emoce. Ty jsou v křesťanském typu altruismu vyzdvihovány. Oběť přinese spíše pro osobu, ke které budeme mít silnější citový vztah, nežli osobě cizí. Křesťanům jejich víra ukládá povinnost činit dobročinnost, jak osobám blízkým, tak vzdáleným. Výkon dobročinných aktivit je podmiňován různými aspekty, jedním z nejdůležitějších je okázalost. Každý křesťan jednající altruisticky²¹

2.5 Pravý altruismus

Reciproční, normativní ani emocionální altruismus nikdy nenalezneme v čisté formě. Vždy se jedná o jejich kombinaci. U někoho je víc zastoupeno z emocionálního, méně z recipročního a naopak nejvíce z normativního altruismu. Kombinace typů altruismu a jejich rozsah můžou být různorodé. Často se spekuluje o pravosti a čistotě altruismu. Dochází k rozboru jednotlivých altruistických typů. Emoce nemůžeme od našeho chování oddělit. Pomocnou ruku podáme raději příbuznému a soucitně budeme smýšlet spíše o člověku nám blízkém, nežli o cizím. Člověk si intuitivně vybere svého známého, vzhledem k tomu, že je zde vyšší šance v oplacení vykonaného skutku. Vybere si to, co je pro něj výhodnější, v jeho nejlepší zájmu. Ani zisku se nevyhneme. Dobrodinec se nemůže vyhnout zisku, který ho po odvedené práci čeká. Zisk přijde, i kdyby dobrodinec nechtěl, třeba jen v podobě úlevy z dobře odvedené práce. Existuje mnoho otázek, kterými se sociologové, na poli altruismu, zabývají. Edward Wilson rozdělil altruismus do dvou kategorií – *altruismus tvrdého jádra* a *altruismus jádra měkkého*. V prvním typu, altruismu tvrdého jádra, je člověk orientován pouze na druhé. Jeho motivace je zaměřena na vykonání skutku, ale už neočekává zpětnou vazbu. Naopak je tomu u altruismu měkkého jádra. Podle této teorie je člověk sobecký, myslí pouze na sebe a svou rodinu. Chová se a jedná tak, aby ze společnosti utržil co nejvíce. „*I když Wilson považuje altruismus měkkého jádra za užitečnější pro společnost než altruismus tvrdého jádra, je zřejmé, že pravým altruismem je pro něj jen 'altruismus tvrdého jádra' a že*

---

²⁰ FRIČ, P. a kol. *Dárcovství a dobrovolnictví v České republice: (výsledky výzkumu NROS a Agnes)*. Vyd. 1. Str. 18.

²¹ FRIČ, P. a kol. *Dárcovství a dobrovolnictví v České republice: (výsledky výzkumu NROS a Agnes)*. Vyd. 1. Str. 18-19.

*altruistu měkkého jádra považuje za pokrytce...*²² Jedna z nejvíce probírané otázky zní: Kdo může být skutečným altruistou? Skutečný altruista je spíše pojem abstraktní. Tento člověk by se musel zřít veškerých myšlenek na zisk, materiální i nemateriální, jeho motivace by musela být zcela nesobecká, navíc by musel „vypnout“ své emoce. *„Toho si všiml i Matt Ridley, podle něhož by skutečný altruista nikomu nic nedaroval, protože ví, že odměna za jeho čin ho nemine.“*²³ Skutečný altruista by musel jednat v emocionálním afektu, neohlížet se na druhé, žádný soucit by neměl být projevován, v neposlední řadě zde figuruje absolutní nezištnost.²⁴

---

²² FRIČ, P. a kol. *Dárcovství a dobrovolnictví v České republice: (výsledky výzkumu NROS a Agnes)*. Vyd. 1. Str. 20.

²³ FRIČ, P. a kol. *Dárcovství a dobrovolnictví v České republice: (výsledky výzkumu NROS a Agnes)*. Vyd. 1. Str. 21.

²⁴ FRIČ, P. a kol. *Dárcovství a dobrovolnictví v České republice: (výsledky výzkumu NROS a Agnes)*. Vyd. 1. Str. 19-21.

3 Altruismus z různých pohledů

Na svět altruismu se dá nahlížet z různých perspektiv. Někteří lidé, zarputilí vědci, se budou snažit otázku altruismu „rozluštit“ pomocí vědy. Věřící, ať už vyznávají jakékoliv náboženství, vykonávající dobročinné aktivity, očekávají zpětnou vazbu v podobě příštího lepšího života, zadostiučinění, odpuštění i očištění. Filozoficky smýšlející lidé hledají odpradáвна odpovědi, i tento problém byl a je po dlouhá století probádáván. Otázka zní stále stejně: Proč lidé jednají ku prospěchu jiných a proč nejsou k osudu druhých lidí, ať už příbuzných či cizích, apatičtí?²⁵

3.1 Altruismus z pohledu sociobiologie

Zkoumáme-li společnost a společenský život z pohledu biologie, tuto vědu nazýváme sociobiologií. Ta procházela přes filozofy Williama Jamese, Williama McDougalla Richarda Dawkinse a Oscara Wilsona i českého doktora Františka Koukolíka. Nepochybně je „praotcem“ sociobiologie Charles Darwin, ostatně jako téměř všech biologických disciplín opírající se o evoluci a jedince žijící ve společenstvích.²⁶

3.1.1 Biologický altruismus

Tato disciplína pracuje s pojmem gen. Gen neboli jednotka dědičnosti, se přenáší z rodičů na potomky, přetrvává tisíce i miliony let. Nese s sebou vlohy, které se dědí z generace na generaci. V případě biologického altruismu se setkáváme s pojmem *altruistický gen*. Jedinec nesoucí tento gen se chová altruisticky k ostatním nositelům tohoto genu. Ostatní jedinci, kteří tento gen postrádají, jsou sobečtí. Držitel altruistických vloh se s jedinci, které tyto vlohy také vlastní, dělí o potravu, přístřeší, pečuje o jejich bezpečí, mnohdy je ochoten položit za ně život. Včela medonosná bývá uváděna jako ukázkový příklad. Je totiž ochotna bránit zdroj potravy celým svým tělem, mnohdy zahyne, ale uchrání je pro ostatní členy hnízda. I přesto, že ona sama nebude ze zásob nijak profitovat, zůstanou pro držitele jejího genu, a ti díky tomuto činu přežijí. Jedinec může být označován jako altruista, jestliže prospěje ostatním členům společenství, ať už stejného (nebo nestejného) genu, na svůj úkor, samozřejmě vždy nemusí jít o sebeobětování.²⁷

---

²⁵ DOLEŽALOVÁ, A. *Ekonomie, filantropie, altruismus. Úvod do studia*. Vyd. 1. Str. 51.

²⁶ DOLEŽALOVÁ, A. *Ekonomie, filantropie, altruismus. Úvod do studia*. Vyd. 1. Str. 52.

²⁷ DOLEŽALOVÁ, A. *Ekonomie, filantropie, altruismus. Úvod do studia*. Vyd. 1. Str. 51-55.

3.1.2 Teorie her

Do sféry sociobiologie spadá i takzvaná teorie her. Doležalová vysvětluje: „Sociobiologie říká, že člověk je sociální primát, který žije ve vysokém stupni spolupráce mezi geneticky nepříbuzenskými jedinci... Pokud se potkají dva hráči, kteří si vzájemně padnou do noty, mohou spolu hrát do nekonečna – když ale jeden druhého podrazí, třeba vinou nedorozumění, může se strhnout vlna vzájemných odplat, které nakonec nikomu nepřinesou nic dobrého, jenom smutek.“²⁸ V teorii her se ptáme po evolučně stabilním jedinci, kterého dosazujeme do příkladu evolučně stabilní strategie (ESS). ESS je taková strategie, kterou si osvojí jistá skupina, a jiná skupina ji nemůže ohrozit. Jsou zde dvě proti sobě stojící skupiny, každá vyznávající svou strategii. Uvedu příklad s jestřáby a hrdličkami. První skupina se skládá z jestřábů, jejich úkolem je útok. Naproti nim stojí skupina hrdliček, jež se dají raději na útek. Bude-li se jeden jestřáb chtít „nabourat“ do skupiny hrdliček, sám, bez pomoci, nepochodí. Do centra se ovšem dostat může. Předpokládá se, že jedna ze skupiny hrdliček celou skupinu zradí a jestřábovi do centra pomůže. Sama se přitom zachrání. Jestřáb ji pomůže, přitom ovšem celou zbývající skupinu zbývajících hrdliček zlikviduje. Zrada se v evoluci předpokládá. Jestřábi ani hrdličky nejsou v evoluci stabilní. Do teorie her zapadají i strategie jako odvetník a tyran. Ani tyran není stabilním prvkem, bude prosazovat pouze své zájmy. Jediný stabilní je odvetník. Odvetník se totiž „drží“ pravidly a normami dané skupiny. Dodržovat tyto hodnoty je v zájmu nejen lidí, ale všech jedinců. Výhody vyplývající z dodržování těchto hodnot bývají dlouhodobé, proto ta stabilita. Podvody lsti a zrady jsou v lidských společenstvích na denním pořádku, člověk má před sebou vidinu výhody, i když ta nebývá dlouhodobá.²⁹

---

²⁸ DOLEŽALOVÁ, A. *Ekonomie, filantropie, altruismus. Úvod do studia*. Vyd. 1. Str. 57-58.

²⁹ DOLEŽALOVÁ, A. *Ekonomie, filantropie, altruismus. Úvod do studia*. Vyd. 1. Str. 57-59.

3.2 Altruismus z pohledu světových náboženství

Většina lidí na planetě Zemi vyznává jedno ze světových náboženství. Menší část se hlásí k méně známému a zbytek jsou ateisté. Ta většinová část věří v Judaismus, Křesťanství, Islám a Buddhismus. Od počátku věků se lidé modlili v očekávání dlouhého plnohodnotného života, úrodnou půdu, vítězství nad nepřáteli i při jiných událostech. Náboženství hrálo, hraje a do budoucna bude hrát velmi významnou roli ve světě lidí.³⁰

3.2.1 Judaismus

Základní teze, na které je judaismus postaven, hlásá: „*Miluj svého bližního!*“ Zprvu pojem bližní označoval člena izraelského kmene. Vzhledem k tomu, že Bůh miluje hosty, pojem bližší po čase zahrnoval i ostatní etnické menšiny obývající Izrael. Judaismus v dnešní době zastává názor milovat každého člověka, bližního, který se k Bohu neobrací zády a projevuje mu svou lásku. Novou dimenzi, v milování bližního svého, přinesl až Ježíš Kristus, který tvrdil, že je správné milovat i naše nepřátele. Důležitým aspektem tohoto náboženství je též spravedlnost. Tím, že budou Židé jednat spravedlivě, dostane se jim zasloužilá odměna, Bůh se jim odvděčí. U Židů došlo k takzvanému etickému zlomu, který s sebou přinesl nový pohled na pomoc potřebným. Nejen souvěrcům je potřeba pomáhat, ale jak uvádí Doležalová: „*Jinověrec nemá být nikdy šizen, ale má-li nouzi, má se mu pomáhat jako bližnímu,*“³¹ v tom tkví pokrok náboženského smýšlení judaismu. K tomuto etickému zlomu lidé došli především, když si uvědomili, že jejich víra jim vždy nezaručí úspěšný výsledek. Věřili, že Bůh vše „vyřeší“, ale opak byl pravdou. Museli se začít spoléhat jeden na druhého.³²

3.2.2 Křesťanství

V křesťanství dochází k posunu myšlení, pomoc se orientuje na lidi, kteří ji potřebují, za tehdejšího judaismu tomu tak nebylo. Hlavní postava křesťanství, Ježíš Kristus, hlásala: „*Miluj svého bližního jako sebe sama.*“ Dále se rozvíjela odpověď na otázku, kdo je vlastně ten bližní. Od dob raného judaismu se pojem bližní rozšířil z izraelských kmenových souvěrců na etnické menšiny, za Ježíše Krista i na všechny ostatní. Milovat bychom měli i své nepřátele. Za žádných okolností bychom je neměli nenávidět, ale modlit se za ně. „*Největší*

---

³⁰ DOLEŽALOVÁ, A. *Ekonomie, filantropie, altruismus. Úvod do studia.* Vyd. 1. Str. 62-63.

³¹ DOLEŽALOVÁ, A. *Ekonomie, filantropie, altruismus. Úvod do studia.* Vyd. 1. Str. 67.

³² DOLEŽALOVÁ, A. *Ekonomie, filantropie, altruismus. Úvod do studia.* Vyd. 1. Str. 63-67.

*zásluhu na překročení duchovních i politických hranic judaismu má bezesporu apoštol Pavel z Tarsu. V jeho podání získalo přikázání lásky k bližnímu konečně univerzální rozsah.*³³ Pavlovi se zpočátku „nedařilo“. Chtěl konat dobro, ale to se ve zlé obracelo. Přijal Ježíšovo učení a rozhodl se ho po světě hlásat. Mnohdy se potýkal s nenávisť a odporem. Židé mu nechtěli porozumět. Svá kázání zaměřil na pohany, ti kteří byli judaismem odmítáni. Pohané ho přijali a on je přiměl uvěřit a hlavně věřit v křesťanství. Hlásal, že láska by měla být projevována bratrům, ale její rozsah by měl směřovat i mimo okruh těchto bratrů, souvěrců. Bůh nadělil do křesťanských srdcí lásku, měl by ji tedy projevovat ostatním lidem.³⁴

3.2.3 Buddhismus

Buddhismus pracuje s pojmy jevový svět a nirvána neboli poslední skutečnost. Proti sobě zde stojí dvě pravdy. První je konvenční pravda, podle které existuje takzvaný jevový svět. Druhá, absolutní, pravda hlásá neexistenci jevového světa. Vše co člověku připadá skutečné je vlastně neskutečné. Buddhističtí mniši koordinují svůj soucit a rozvíjí moudrost. Zdolávají strastiplné překážky a snaží se naplnit štěstím. Mniši žijí mravným a asketickým životem, v celibátu, meditují. Lidé hlásící se k buddhismu, neplnohodnotní mniši, zastávají především pravdu první, existenci jevového světa. Podnikají poutě, mnichům a chudým lidem dávají hmotné i nehmotné dary a uskutečňují nejrůznější rituály, to vše v naději lepšího příštího života. Bohatství není odsuzováno, naopak je považováno za ctnostný minulý život. V případě chudoby je tomu právě naopak. Základní postavu představuje dalajláma. Ten čtrnáctý dospěl k názoru socialistického rozdělování majetku bohatých lidí. Bohatý člověk by se měl zamyslet nad tím, jakou měrou přispěla společnost k nabytí jeho majetku. Podle toho by se měl řídit, a možná se nějakým způsobem společnosti odměnit? Základní pohled na altruismus už po staletí zůstává stejný: „*Buddhismus dobře a lépe než jiná náboženství či jiné duchovní cesty ukazuje, že dosáhneme-li stavu nirvány, stavu naprosté odpoutanosti od všech věcí a lidí, jsme schopni (čistého) totálního altruismu.*“³⁵ dodává Doležalová.³⁶

---

³³ DOLEŽALOVÁ, A. *Ekonomie, filantropie, altruismus. Úvod do studia*. Vyd. 1. Str. 69.

³⁴ DOLEŽALOVÁ, A. *Ekonomie, filantropie, altruismus. Úvod do studia*. Vyd. 1. Str. 68-70.

³⁵ DOLEŽALOVÁ, A. *Ekonomie, filantropie, altruismus. Úvod do studia*. Vyd. 1. Str. 70.

³⁶ DOLEŽALOVÁ, A. *Ekonomie, filantropie, altruismus. Úvod do studia*. Vyd. 1. Str. 70-71.

3.3 Altruismus z pohledu filozofie

Význam slova filozofie je snad každému dobře známá. Vycházíme z řeckých *filein* a *sofia*, což překládáme jako milovat moudrost. Jedná se o velmi starou disciplínu, prošla mnoha obdobími a už od počátku věků hledá odpovědi. A to na velmi složité, ale i ty nejbanálnější otázky. Ve spojitosti s altruismem hledá odpověď na to co je dobré a co zlé. Existuje vůbec dobro a zlo? Co můžeme považovat za skutečně zlé? Podle jakého měřítko se určuje, co je dobrý a co zlý skutek? Nalezneme nepřeborné množství podobných otázek, na které se filozofie snaží odpovídat. Není zcela jasné, kdo byl „první“ filozof, který se zabýval konceptem dobra, ale prvenství se připisuje Sokratovi. Jeden z nejznámějších antických myslitelů, jenž sám neponechal žádnou písemnou zprávu o svých filozofických myšlenkách. O vše se postarali jeho žáci a posluchači. Sokrates se zabýval smyslovými skutečnostmi, dobrem a spravedlností. Ani jednu si nemůžeme „osahat“. Věci předmětné byly podle něj pomíjivé. Snažil se vymezit spojení „být dobrý“, či „konat dobro“. Sokratův žák Aristoteles následoval učitelovy stopy, sám chtěl ovšem definovat, co vlastně ono „dobro“ znamená. Význam problematiky „být dobrý“ ponechal svému učiteli. V Aristotelově pojetí dobra se do přímé souvislosti dává blaženost. Bude-li člověk konat dobro a žít dobrý život, stane se blaženým. Člověk se narodí pouze s nějakými vlohami, které může, ale nemusí, v průběhu svého života rozvinout. Aristoteles se přikláněl k teorii, že člověk se narodí pouze s vlohou dobrého člověka. Ta ovšem nemusí být naplněna. Jestliže naplněna je, člověk se stane dobrým. V opačném případě bude u člověka dobro upozaděno a dobrým se nestane. K tomu aby se člověk stal blaženým, nestačí, aby vykonával dobro. Potřebuje v sobě mít ctnosti. Ctnosti jsou velmi důležitým aspektem k dosažení výbornosti člověka. Figuruje zde ctnost mravní a rozumová. Rozumová roste na základě učení, mravní ze zvyku. Samozřejmě již v době kdy Aristoteles žil docházelo k půjčkám a darům. Zajímavý pohled má Aristoteles na vztah dobrodinec versus obdarovaný. Z knihy Antonie Doležalové: *„Obdarovaný se podobá dlužníku, dobrodinec věřiteli – a při půjčkách si dlužníci někdy dokonce přejí, aby věřitelé vůbec nežili, kdežto věřitelé se starají velice pečlivě, aby dlužníci zůstali naživu. A zatímco dárce čekají na vděk, obdarovaní na oplátku nemyslí. Lidé raději dobro přijímají a mají špatnou paměť na jim prokázaná dobra,“*³⁷ to se myslím přeneslo i do dnešní doby. Mít rád druhého, ať už z důvodu obdarování potřebného, je určitě správné. Nicméně není nic špatného na tom mít rád sám sebe. V dnešní době se většina lidí ohlíží na to, co na jejich chování a

---

³⁷ DOLEŽALOVÁ, A. *Ekonomie, filantropie, altruismus. Úvod do studia*. Vyd. 1. Str. 80.

jednání řekne společnost. Sociální tlak je všudypřítomný. Ani v polis Aristotelovy doby tomu nebylo jinak. V polis bylo velmi důležité vytvářet pevné vztahy a chovat se, aby se ostatní občané cítili příjemně. Altruismus byl rozvíjen „pouze“ v mezích obce, mezi sobě rovnými lidmi. Nešlo o altruismus v pravém slova smyslu, ale o jakousi občanskou ctnost.³⁸

3.4 Altruismus z pohledu psychologie

Psychologie předkládá teorii základních psychických a psychosociálních potřeb. Zahrnuje potřebu bezpečí, stimulace, poznání světa, sociálních kontaktů, potřebu někam a k někomu patřit, potřebu seberealizace a v neposlední řadě objasnění smyslu vlastní existence. Altruismus bývá zařazován do potřeby sociálních kontaktů. Všechny zmíněné psychické respektive psychosociální potřeby mají základ v genech, jsou vrozené. Spoluúčast na jejich utváření vychází z vnějšího prostředí. Procesem socializace, ve kterém přijímáme normy a hodnoty dané společností, dochází k formování potřeb a touha po jejich naplnění. Přání k někomu a někam patřit, vytvářet sociální kontakty, je v našem životě dosti podstatná. Sociální interakce s sebou nesou pocity jistoty, klid a bezpečí, též zážitky, ze kterých si můžeme vzít ponaučení. Získáváme zkušenosti, jež posléze můžeme využít v náš prospěch. „*Ve vztazích s lidmi se uplatňují různé základní tendence: člověk nad nimi potřebuje dominovat, vládnout jim, ale zároveň se nechat vést, spolupracovat, navazovat vztahy různé kvality.*“³⁹ Proti sobě stojí dominance a submise, hostilita a láska, autonomie a sounáležitost. V opozici altruismu je egocentrismus. Altruismus objasňován jako potřeba pomáhat a starat se o své bližní z pohledu křesťanství je velmi kladně hodnocen a přijímán. Jeho koncepce vychází z nutnosti člověka sdružovat se v kolektivu a pomáhat svým bližním v očekávání kladné zpětné odezvy. Aby člověk nebyl z komunity vyobcován, je nucen altruisticky se zapojovat. Společnost tedy člověka pobízí, aby se choval altruisticky. Činí tak proto, aby přežil a navíc byl společností přijímán a pozitivně akceptován. Existují typy lidí, kteří se s okolím takzvaně „vezou“. Člověk sám neprojevuje altruistické tendence a navíc své okolí využívá a těží z něho. Dlouhodobé altruistické chování s sebou přináší zisk, ať už pro jednotlivce, či pro celou komunitu. Lidé jsou, po tomto nesobeckém jednání a chování, odměněni. V kapitole *Reciproční altruismus* jsem různé typy odměn za dobročinné aktivity popsala. V případě altruismu, ve vztahu uspokojování psychosociálních potřeb, může figurovat i odměna sociální. Člověk jednající podle norem a hodnot dané společností, je

---

³⁸ DOLEŽALOVÁ, A. *Ekonomie, filantropie, altruismus. Úvod do studia*. Vyd. 1. Str. 77-81.

³⁹ VÁGNEROVÁ, M. *Základy psychologie*. Vyd. 1. Praha: Nakladatelství Karolinum, 2007. Str. 187.

kladně přijímán. To, že „zapadne“ a „získá“ roli, u něj vyvolává příjemné pocity. Sociální tlak na jedince sehrává důležitou roli. Existují různé předpoklady pro vykonání altruistických činů. Empatie bývá rozhodujícím prvkem. Empatie ve významu vcítění se do pocitů druhých, v našem případě trpících, strádajících či bezmocných lidí. Toto vcítění s sebou nese (samozřejmě ne u všech jedinců) soucit a slitování. To, že si uvědomíme strasti, bezmoc, nemohoucnost jiného, považujeme za první předpoklad zrodu dobročinného popřípadě altruistického chování, či jednání. Za druhé zde figuruje náš vlastní pocit bezpečí, klidu a jistoty. Chybí-li i v našem životě tyto hodnoty, altruistické akty nerealizujeme a své chování a jednání směřujeme ke svému vlastnímu zachování bezpečnosti, pohody a mnohdy i života. Ovšem není tomu tak u každého člověka. Marie Vágnerová ve své knize uvádí příklad z koncentračních táborů, kdy se naopak projevovalo chování protichůdné. Lidé byli ochotni darovat i to nejposlednější (například chléb), co momentálně měli, i když věděli, že by onen chléb potřebovali také, možná i více.⁴⁰

---

⁴⁰ VÁGNEROVÁ, M. *Základy psychologie*. Vyd. 1. Praha: Nakladatelství Karolinum, 2007. Str.185-189.

4 Etika a morálka

Důležitým aspektem při konání či nekonání dobročinných aktivit je morálka. S morálkou je spojovaný pojem etika. Etika morálku studuje, navíc zkoumá činy jednotlivců, skupin i společností z mravního hlediska.⁴¹

4.1 Etika

Etiku bychom mohli chápat jako mravouku či mravovědu. Etymologicky ji řadíme do doby antiky. Pochází ze starořeckého éthos, jenž v dnešní době překládáme jako mrav či zvyk.⁴² Často bývá se slovem morálka zaměňována a mnozí lidé mezi nimi rozdíl nedělají. Etice rozumíme jako vědnímu oboru, jak jsem již uvedla výše, která studuje morálku, mravní hodnoty, mravní chování a cítění.⁴³ Erich Fromm je zastáncem teze, že etika se zabývá především charakterem. „*Daleko víc než jednotlivé ctnosti a neřesti je hlavním předmětem etického výzkumu ctnostný nebo neřestný charakter,*“⁴⁴ dočteme se v knize Fromma. Charakter vystihuje podstatu člověka, tím jak se chová a jak jedná. Jedná se o projev člověka, který můžeme pozorovat. Charakter bývá často zaměňován s pojmem temperament, který je na rozdíl od charakteru neměnný a stálý a navíc se jedná o vnitřní prožívání člověka. Již ze školních lavic základních tříd je nám známo rozdělení temperamentu od Hippokrata: choleric, sangvinik, melancholik a flegmatik či rozdělení Jungovo na „extrovert“ a „introvert“. Vrátili-li se k Frommově pojetí charakteru, musím zmínit jeho rozdělení. Rozdělil charakter na dva typy orientace – produktivní a neproduktivní.⁴⁵

4.1.1 Produktivní orientace

Již od středověku byly společnosti předkládány utopické vize dobrého člověka, v něž se velmi věřilo. Od let dvacátých se od těchto představ začalo postupně ustupovat, vědělo se, že nikdy nebudou moci být vyplněné. Při výkladu produktivního charakteru popisuje Fromm společnou schopnost produkce, kterou má člověk se zvířetem, což je plození. Dále však popisuje schopnost produkce, která je vlastní pouze člověku, což je schopnost produkce materiálních statků. „*Produktivnost je způsob chování, který může mít každý člověk, pokud*

---

⁴¹ HODOVSKÝ, I. *Úvod do etiky*. Vyd. 1. Str. 37.

⁴² HODOVSKÝ, I. *Úvod do etiky*. Vyd. 1. Str. 5.

⁴³ HODOVSKÝ, I. *Úvod do etiky*. Vyd. 1. Str. 4.

⁴⁴ FROMM, E. *Člověk a psychoanalýza*. Vyd. 1. Str. 31.

⁴⁵ FROMM, E. *Člověk a psychoanalýza*. Vyd. 1. Str. 45-53.

*jeho myšlení a cítění není zmrzačeno.*⁴⁶ objasnil Fromm. Ve zkratce produktivní morálka vystihuje člověka, který je způsobilý pracovat, myslet a produkovat lásku, čímž je schopen obdařit druhé.⁴⁷

4.1.2 Neproduktivní orientace

V tomto druhu charakteru, tedy nereproduktivního charakteru, člověk není schopen produkovat. Veškeré statky, ať materiální či nemateriální odněkud přebírá. Fromm rozlišil čtyři typy nereproduktivní orientace: receptivní orientaci, vykořisťovatelskou orientaci, křečkovskou orientaci a orientaci tržní. V prvním typu – *receptivní orientaci* – člověk spoléhá na to, že vše pochází zvenčí. Materiální statky, veškeré hodnoty, myšlení a především lásku přebírá od ostatních. Nic nevyprodukovává sám, pouze vyčkává, dokud se k němu vše potřebné nedostaví. Receptivní typ je odkázán na autority, které ho nasměrovávají, rád pije a jí dobré jídlo, bývá často optimisticky naladěný. Velmi podobně by se dal vyložit i další typ orientace, tedy *vykořisťovatelský*. Člověk tohoto typu také věří v to, že vše potřebné najde vně. Rozdíl mezi nimi je však markantní, vykořisťovatelsky orientovaný člověk nečeká, až mu „spadne do klína“, to co chce a potřebuje, ale drze si to vezme, ať už to ukradne, či si to násilím převezme. Nevěří ostatním lidem, závidí jim a žárlí na ně. Následující dva typy jsou odlišné od předchozích, především tím, že na nic nečekají, nejsou násilné, navíc nejsou zajedno, že vše dobré „cíhá“ venku. Člověk *křečkovské orientace* má strach z okolního světa a všeho nového, bojí se vydat ze svých zásob, proto hromadí a chrání to, co v životě nabyl. V případě partnerského vztahu, druhé osobně lásku neprojevuje, naopak si tuto osobu snaží přivlastnit. Je bojácný, nedůvěřivý, ale mnohdy spravedlivý. Tržní orientace je poslední z nereproduktivních orientací. Je v jistém smyslu odlišná od předchozích: *„Tržní orientace ale nerozvíjí něco, co by v člověku potencionálně existovalo, skutečná podstata tržní orientace spočívá v tom, že se tu nerozvíjí žádný specifický a stálý vztahový systém, nýbrž že sama schopnost měnit postoje je jedinou stálou vlastností této orientace.*⁴⁸ Člověk tržního charakteru chce vytěžit vše ze směny, ve svém životě postrádá smysl, je prázdný.⁴⁹

---

⁴⁶ FROMM, E. *Člověk a psychoanalýza*. Vyd. 1. Str. 71.

⁴⁷ FROMM, E. *Člověk a psychoanalýza*. Vyd. 1. Str. 69-88.

⁴⁸ FROMM, E. *Člověk a psychoanalýza*. Vyd. 1. Str. 65.

⁴⁹ FROMM, E. *Člověk a psychoanalýza*. Vyd. 1. Str. 53-69.

4.2 Morálka

Každý člověk je svébytnou osobností, každý máme jiné hodnoty, postoje, zvyklosti, stereotypy. Lidé se chovají odlišně, za každým činem můžeme vidět motivy a motivaci. Morálka zde hraje velmi výraznou roli. Lidské chování, jednání a hlavně rozhodování je založeno na morálce. Pojem morálka pochází z latinského slova *mos*, znamenající mrav, zákon, chování a vnitřní podstatu. Hodovský uvádí: „*Morálka sama pak zahrnuje soubory hodnot,...*“⁵⁰ dále pak: „*morálními hodnotami v pozitivním slova smyslu jsou například vedle ideje dobra, požadavek spravedlnosti, uměřenosti, skromnosti, statečnosti, v negativním slova smyslu naopak zlo, nemírnost, povýšenectví, záłudnost, pokrytectví zbabělost atd.*“⁵¹ Na základě míry zastoupení pozitivních a negativních hodnot v chování a jednání člověka, bývá morálka rozdělována na vysokou morálku a nízkou morálku.⁵² Filozofové, socialisté i jiní myslitelé již od osmnáctého století dělili morálku na několik typů. Věnovala jsem se typům morálky, protože to s dobročinností značně souvisí. Je nám známa morálka eudaimonistická, hédonistická, asketická, altruistická, utilitaristická také morální pragmatismus, perfekcionistická morálka a morálka povinnosti.⁵³

4.2.1 Eudaimonistická morálka

Eudaimonistická morálka vychází ze slova *eudaimon*. Toto slovo pocházející z řečtiny znamená v překladu radost či veselost. Tento typ morálky vystihuje veselý a radostný vztah k životu. Člověk je naplněn optimismem a žije aktivním způsobem života. Eudaimonismus známe již z let Aristotelových, ovšem jako první s ním začal pracovat Immanuel Kant. Kant nebyl zas až takovým příznivcem eudaimonismu a často se o něm vyjadřoval kriticky. Eudaimonistická morálka byla dle jeho názoru morálka spíše egoistická, stavěla do popředí pouze blaho jednotlivců, povinnosti byly odstaveny na okraj. Ještě před Aristotelem, a dlouho po něm, vyvstával pojem duchovního eudaimonismu. K vrcholnému stavu štěstí dojdeme, dosáhneme-li moudrosti, zde nemá význam fyzická blaženost. O tuto duchovní slast se opíral především, filozof třináctého století, Tomáš Akvinský, zvaný „andělský doktor“. Eudaimonismu nenechal v klidu ani filozofy Huma, Shaftesburyho či Mora, jež o něj vedly

---

⁵⁰ HODOVSKÝ, I. *Úvod do etiky*. Vyd. 1. Str. 5.

⁵¹ HODOVSKÝ, I. *Úvod do etiky*. Vyd. 1. Str. 5.

⁵² HODOVSKÝ, I. *Úvod do etiky*. Vyd. 1. Str. 4-5.

⁵³ HODOVSKÝ, I. *Úvod do etiky*. Vyd. 1. Str. 39-40.

spor. Morovi byla přednější morálka blaženosti, kdežto Shaftesbury s Humem preferovali lásku k bližnímu.⁵⁴

4.2.2 Hedonistická morálka

V této morálce figuruje pojem hedoné, v překladu slast či rozkoš. Hédonismus bychom mohli také zařadit do antické filozofie, ve vztahu s morálkou ho ovšem známe až z devatenáctého století, kdy jej poprvé použil Arthur Schopenhauer. Hedonismus je velmi podobný eudaimonismu. Rozdíl mezi nimi je markantní. Na rozdíl od eudaimonismu jde hedonismu o slast fyzickou. Již od antiky se vedou spory, co je vlastně „důležitější“. Aristippos z Kyrény prosazující momentální rozkoš a fyzickou slast, naproti němu stojící Hegesias s tvrzením, že život založený na rozkoši je bezcenný. Později přišli kritici. Kant kritizoval hédonismus, jelikož je závislý na smyslovosti, schází zde „praktický rozum“. Mezi další kritiky se řadil Hegel s Marcusem. *„Krajní formou hedonismu je v současné době sklon některých lidí, zvláště mladých, k životu podle hesla „užívej dne“ (Carpe diem) ať to stojí cokoli, třeba vlastní zdraví (sexuální promiskuita, narkomanie apod.)“*⁵⁵ píše Hodovský.⁵⁶

4.2.3 Asketická morálka

Na druhé straně oproti hedonismu a eudaimonismu stojí morálka asketická. „Askeo“ ve významu, opět přeloženo z řečtiny, technické zpracování. Termín převzali stoikové a založili na něm své učení o odříkání. Pojem „askeo“ dostal nový rozměr a vyznačoval se jako cvičení či výchova. Cvičilo se odříkávání si. Hodovský vysvětluje: *„Tak se vyvinulo pojetí askese jako typu mravního jednání, jež spočívá v cílevědomém ovládnutí tělesných žádostivostí, v pěstování silné vůle, která přiměje člověka, aby se odříkal nejrůznějších radostí a slastí fyzického života a plně se soustředil na pěstování dokonalosti svého ducha.“*⁵⁷ Asketickou morálku, jak ji známe dnes, si převzalo křesťanství a založilo na něm část svého učení. Vzorem asketických křesťanů jsou řádové sestry či mniši.⁵⁸

---

⁵⁴ HODOVSKÝ, I. *Úvod do etiky*. Vyd. 1. Str. 40.

⁵⁵ HODOVSKÝ, I. *Úvod do etiky*. Vyd. 1. Str. 42.

⁵⁶ HODOVSKÝ, I. *Úvod do etiky*. Vyd. 1. Str. 40-42.

⁵⁷ HODOVSKÝ, I. *Úvod do etiky*. Vyd. 1. Str. 42.

⁵⁸ HODOVSKÝ, I. *Úvod do etiky*. Vyd. 1. Str. 42.

4.2.4 Altruistická morálka

Dalším typem morálky, která nás nejvíce zajímá, je morálka altruistická. Jak jsem již uvedla výše, s pojmem altruismu přišel Auguste Comte. Jedná se tedy o preferenci druhého před sebou samým. Altruismus pochází z latinského *alter*, tedy druhý či jiný. „Comte interpretoval altruismus vývojově. Vyšel z teze, že člověku v jeho prvotním vývojovém stavu byly pocity altruistické povahy cizí, neboť podléhal instinktům a pudům. V dalším vývoji s pokračujícím zespolečněním člověka původní instinkty ztrácejí na významu a jsou nahrazovány principem altruistické sympatie a lásky.“⁵⁹ píše Hodovský. Často se o něm hovoří o jako o ateistovi, což ovšem není tak zcela správné označení. Comte usiloval o vytvoření jakéhosi nového náboženství, založené právě na přirozené lásce k druhému, jeho podporovatelé ho považovali za mesianistu, jenž silně věří v příchod spasitele. Mezi zastánce altruismu se řadili lord Shaftesbury, Adam Smith, Herbert Spencer či John Stuart Mill. Friedrich Nietzsche silně kritizoval altruismus, vyjadřoval se o něm jako o morálce slabých, či „lži formu egoismu“. Prvotní smysl altruismu, jako starost o druhého a láska k němu, byla převedena na smysl pomáhat lidem potřebným. Lidem strádajícím jak materiálně, tak duchovně. Altruismus se od dob Velké francouzské revoluce potýkal s utopickým socialismem. Veškerá pojednání o ideální společnosti předpokládala rovnost a spravedlnost založenou právě na altruistickém zapojování se občanů dané společnosti. I Karl Marx s Friedrichem Engelsem předpokládali jistou altruistickou angažovanost občanů v jejich proletářské společnosti, za účelem vytvoření sociální spravedlnosti, svobody a proletářské solidarity. V dnešní době převládá potřeba udržet světový mír, což zahrnuje kooperaci všech národů. Zde nastupuje sociální etika, která předpokládá respekt, porozumění a vzájemný konsensus mezi jednotlivými národy. Altruistická morálka zde sehrává nemalou roli. Altruismus dnes zahrnuje mnoho dalšího, od pomoci nemocným, přes duševně choré až po jednotlivce, kteří se o sebe nedokážou sami postarat. Milosrdenství je tedy s altruismem neodmyslitelně spjato.⁶⁰

4.2.5 Utilitaristická morálka

Britský filozof Jeremy Bentham založil, trochu odlišný směr od předcházejících, utilitarismus, jenž se nejvíce rozvíjel v období osvícenství. Jedná se o mladý směr, který na

---

⁵⁹ HODOVSKÝ, I. *Úvod do etiky*. Vyd. 1. Str. 44.

⁶⁰ HODOVSKÝ, I. *Úvod do etiky*. Vyd. 1. Str. 43-45.

rozdíl od předešlého směru, altruismu, kdy člověk své chování směřuje ve jménu dobra druhých, se utilitarismus zaměřuje spíše na jednotlivce, jeho základem je etický individualismus. Zaměřuje se na jednotlivce, kteří žijí ve společnosti, která je ekonomicky, průmyslově i politicky vyspělá, v neposlední řadě se počítá se společností svobodnou. Podobně jako altruismus má svůj kořen v latině, utilitarismus pochází též z latiny a to ze slova utilis (překládáme jako užitečný či prospěšný). Stěžejním bodem utilitaristické morálky je konání užitečných a dobrých aktivit, které přinášejí prospěch. Do popředí staví lidské potřeby a zájmy, které je třeba uspokojovat. Z popisu utilitarismu je výrazně cítit vyzdvihování egoismu, což není až tak úplně pravda. Ano, Bentham upřednostňuje prospěch a užitek z práce jednotlivce, jež uspokojí své potřeby a čiši z něho radost a štěstí, ovšem tento prožitek chápe ve smyslu společenském, jak se tento prospěch a užitek zobrazí na společnosti, ve které se jedinec nachází. „*Jeho konečným cílem je však pochopení utilitaristické myšlenky ve společenských altruistických vztazích. Odtud ona teze o nezbytnosti úsilí dosahovat štěstí pro co největší počet lidí,*“⁶¹ dodává Ivan Hodovský. Vzhledem k tomu, že byl utilitarismus především představou osvícenství, byla to představa spíše „volnomyšlenkářská“, a to z toho důvodu, že popírala náboženské představy a priori, kladla důraz na zkušenost.⁶²

4.2.6 Morální pragmatismus

Pragmatismus odvozujeme z řeckého slova pragma, znamenající cíl, anebo činnost. Byl založen v devatenáctém století Charlesem Sandersem Piercem, tvrdil, že pravdu rozpoznáme z jejích důsledků. Dalším významným filozofem, který se pragmatismem zabýval, navíc ji lidu přiblížil, byl William James. Podle Jamese by lidské myšlenky měly vést k nějaké činnosti, nebudou-li vést, jedná se o myšlenky bezcenné. Tato morálka je založená na třech velmi důležitých aspektech. Pravda, vůle k věření a osobní svoboda. Pravda se stává skutečným praktickým problémem, zjišťujeme ji tedy z aktivních lidských činů. Dále James spojuje náboženskou zkušenost a racionální pravdu, víra se tedy nedostává do pozadí, stává se rovnocenným partnerem. V neposlední řadě stojí lidská svoboda, jež s sebou nese prospěšné a užitečné činy, které by měly jít ruku v ruce s dobrem. Pragmatická morálka se dosti podobá morálce utilitaristické, rozdíl mezi nimi tkví v tom, že ta pragmatická napomáhá řešit i ty nejnějnější lidské otázky. V první polovině dvacátých let sehrávala velmi důležitou roli

---

⁶¹ HODOVSKÝ, I. *Úvod do etiky*. Vyd. 1. Str. 46.

⁶² HODOVSKÝ, I. *Úvod do etiky*. Vyd. 1. Str. 45-47.

v americké společnosti, v dnešní době se situace začíná otáčet a pragmatismus pohlcuje Evropu a Asii, Amerika se pragmatismu postupně zřiká.⁶³

4.2.7 Perfekcionistická morálka

Další z morálek, které se zaměřují na činnost člověka, jako utilitarismus a pragmatismus, nazýváme perfekcionismus. Jak už nám název napovídá, bude se jednat o nějakou dokonalost, něco perfektního. V této morálce se klade důraz na bezchybný a vzorný výkon. Vztáhneme-li tuto dokonalost na člověka, jedná se o sebezdokonalování onoho člověka. Perfekcionismu se věnoval John Rawls.⁶⁴

4.2.8 Morálka povinnosti

Morálku povinnosti můžeme pozorovat už v době stoicismu. Stoikové používali pojem „kathekon“, jinak řečeno náležitost, závaznost. Zavazovala je příroda sama či světový rozum. Za morálkou povinnosti stojí také jedno z největších světových náležitostí, tedy křesťanství. V křesťanství se „zákonodárným“ stala idea boha a v novověké filozofii lidství a lidské důstojenství, s čímž přišel Immanuel Kant. *„Morálka povinnosti neztratila na významu ani v současné době, kdy celosvětová společnost stojí před obrovskými problémy globálního charakteru, jež nebude moci vyřešit jinak než s pomocí všestranného rozvíjení a výchovy lidí k odpovědnému jednání lidí v zájmu zachování života a udržení přirozené harmonie neživé a živé přírody,*“⁶⁵ objasňuje Hodovský. Všichni budeme povinni jednat tak, abychom ochránili přírodu a naši existenci na planetě Zemi.⁶⁶

---

⁶³ HODOVSKÝ, I. *Úvod do etiky*. Vyd. 1. Str. 47-49.

⁶⁴ HODOVSKÝ, I. *Úvod do etiky*. Vyd. 1. Str. 43-45.

⁶⁵ HODOVSKÝ, I. *Úvod do etiky*. Vyd. 1. Str. 50.

⁶⁶ HODOVSKÝ, I. *Úvod do etiky*. Vyd. 1. Str. 50.

5 Přemysl Pitter

V době kdy jsem vyhledávala literaturu pro svou práci, našla jsem knihu o Přemyslu Pitterovi. Po přečtení knihy jsem se rozhodla věnovat značnou část práce právě o tomto člověku, který nechal postavit tzv. Milíčův dům, zasloužil se o pomoc židovským dětem a též pomáhal českým a německým dětem po skončení druhé světové války. Globálně známější, ve spojitosti s pomocí židovským dětem, je sir Nicolas Winton. Český dobrodinec bývá často opomíjen.⁶⁷

5.1 Život

Přemysl Pitter se narodil 21. července 1895. Byl jedním ze sedmi dětí Karla a Žofie Pitterových. Všichni jeho sourozenci, z nichž tři byla děvčata a tři chlapci, zemřeli ještě před tím, než se narodil. Přemyslova matka byla velmi zbožná žena, hudebně založená, zastávající názor lidového antisemitismu. Léčila se s ledvinami a se srdečními obtížemi, roku 1911 zemřela. Otec Přemysla vlastnil knihařský závod, jemuž zasvětil celý život. Karel Pitter zemřel roku 1913, dva roky po smrti své ženy. Relativně mladému Přemyslovi chyběla matka, která mu byla především mravní oporou a poskytovala mu mateřskou lásku, a knihařský závod po otci mu takzvaně „spadl do klína“. Pitterův otec předpokládal, že synovi rodinný podnik přenechá a proto ho ihned po smrti matky poslal do Lipska na knihařskou školu, kde strávil jeden rok. Škola ho ovšem nemohla připravit na reálný život a práci. Poté, co mu otec zemřel, začal Přemysl v podniku naplno pracovat. Závod zvětšil, rozhodl se nakoupit nové stroje, do práce se vžil. Za Přemysla zodpovídal otcův bratranec, který se mu oporou nestal ani nepomohl vyrovnat se v závodě s nadcházejícími problémy. Přemysl se v říjnu 1913 pokusil o sebevraždu, pravděpodobně cítil tlak okolí, jenž ho nutil podnik prodat, navíc mu samozřejmě chyběli rodiče, byl sám. Sebevražedný pokus nevyšel a podnik prodal. Odešel na vojnu. Sám se chtěl přiblížit co nejvíce válce, což se mu podařilo, vzápětí si však uvědomil, že válka není nic pro něj.⁶⁸

Přemysl nebyl studijní typ. Ve škole se necítil ve své kůži. Odchodil obecnou školu, následovaly tři roky na novoměstské reálce. Jediný obor, který ho zaujal a rozhodl se mu věnovat, bylo bohosloví. I přesto, že nedosáhl na maturitu, přednášky a semináře z bohosloví

---

⁶⁷ KŘEŠŤANSKÁ DUŠE PŘEMYSLA PITTEA. [online]. Historie.cs. [cit. 2014-03-10]. Dostupný z: <http://www.ceskatelevize.cz/porady/10150778447-historie-cs/211452801400020-krestanska-duse-premysla-pittera/video/>.

⁶⁸ KOSATÍK, P. *Sám proti zlu*. Vyd. 1. Praha-Litomyšl: Paseka, 2009. Str. 11-21.

navštěvoval. Oblíbil si profesora Ferdinanda Hrejsu, který ho pouštěl na své semináře, nejvíce ho zaujaly o Janu Milíčovi z Kroměříže. Jan Milíč byl reformátor čtrnáctého století, ještě před Janem Husem. Pavel Kosatík píše o Milíčovi: „...zřekl se funkcí a nastoupil život askety a přísného kritika církve své doby. Trýznil tělo, málo spal, přestal se mýt a nedopřával si zábavy ani lidské společnosti.“⁶⁹ Po absolvovaných seminářích se pro Přemysla stal tento reformátor vzorem a ideálem. Další osobou, která Pittera ovlivnila, byl František Žilka, vynikající interpretátor Nového zákona.⁷⁰

Pitter věděl, že chce pomáhat hlavně dětem. Těm, kteří pomoc potřebují. 13. března 1920 se na Žižkově sešlo dvanáct známých. Setkání se odehrálo v bytě Anny Pohlové. Usnesli se na vzniku sdružení pojmenované Nový Jeruzalém. Předsedou se stal právě Pitter. Pod aktivity Nového Jeruzaléma měly spadat přednášky, vedené předsedou sdružení, vydavatelská činnost a práce s dětmi, především vychovatelská. Přednášky se stávaly stále více populární. V hospodě Na Výšince se odehrávaly nejrůznější besídky či loutková divadla pro žižkovské děti. Scházelo se jich okolo stovky. Středy, soboty i neděle. I při takto velkém počtu si Pitter dokázal vytvořit klid, získat si respekt a spolupráci. Setkání se uskutečňovaly přibližně po dobu pěti let, poté hostinec převzala nová majitelka a aktivity v hospodě zakázala. Přemysl si uvědomil, že smysl jeho práce bude spočívat v tom, že si vytvoří nějaký svůj prostor, vlastní dům pro potřebné děti. Aktivity sdružení ovšem neustávaly. Nový Jeruzalém se stmeloval, členové k sobě měli blízko, často se scházeli, navštěvovali, trávili spolu volný čas, například i Silvestr.⁷¹

5.2 Milíčův dům a ozdravovna v Mýtě u Rokycan

„O zřizování útulků pro potřebné všeho druhu snil Pitter v podstatě od počátku své veřejné činnosti, tedy od konce první světové války. Pokud věřil, že smyslem lidského života je žít jako Ježíš, a pokud podstatu Ježíšovy činnosti viděl v bezvýhradné lásce a milosrdenství, sotva si mohl zvolit lepší práci než péči o ty nejbezbrannější...“⁷² Roku 1922 se Pitter dohodl s Františkem Jánským, Marií Hornofovou a Františkem Bílkem na založení Domova pro opuštěné děti a děti mravně ohrožené. Dům byl postaven na Žižkově v Praze a byl pojmenován Milíčův dům. Po vzoru Jana Milíče z Kroměříže, na kterého se Přemysl odkazoval. Pitter s funkcí domova pomýšlel na vyšší cíle. Kosatík píše: „Nemělo jít o

---

⁶⁹ KOSATÍK, P. *Sám proti zlu*. Vyd. 1. Praha-Litomyšl: Paseka, 2009. Str. 53.

⁷⁰ KOSATÍK, P. *Sám proti zlu*. Vyd. 1. Praha-Litomyšl: Paseka, 2009. Str. 52-53.

⁷¹ KOSATÍK, P. *Sám proti zlu*. Vyd. 1. Praha-Litomyšl: Paseka, 2009. Str. 58-61.

⁷² KOSATÍK, P. *Sám proti zlu*. Vyd. 1. Praha-Litomyšl: Paseka, 2009. Str. 142.

útulek na několik hodin denně, jakým se ve třicátých letech stal Milíčův dům, ale o dětský domov s internátní péčí, který by dětem tam umístěným poskytl plné zaopatření.⁷³ Dům měl původně sloužit ke třem účelům. Za prvé, a taky hlavním záměrem, byl útulek pro opuštěné a zanedbané děti. Druhá složka se sestávala z přednáškového centra pro dospělé. V neposlední řadě, třetí částí, zde měla být veřejná jídelna. Vše mělo jít ve stopách Ježíšova a Milíčova učení. Jedinou a podstatnou překážkou, k uskutečnění stavby, byly peníze. Přemysl se je snažil ze všech sil shánět, avšak marně. Až po dlouhých deseti letech se začalo „blýskat na lepší časy“. Dostal tip na stavitele a filantropa Karla Skorkovského, který sám ze svých vlastních úspor postavil domy pro chudé rodiny. Pánové mezi sebou uzavřeli dohodu. Skorkovský postaví Milíčův dům a Pitter jej bude po dobu osmi let splácet. Stavba byla postavena za velmi krátké období a na Štědrý večer roku 1933 otevřeli.⁷⁴ Ihned první Vánoce byl Milíčův dům plný návštěvníků. Děti, které se staly jeho členy, bylo sto padesát. Starali se o ně pouze tři „vychovatelé“. Přemysl Pitter, Olga Fierzová a Ferdinand Krch. Na provoz domu přispívali Josef Rott s manželkou Annou a Anna Pohorská. Dále se finančně zapojovali rodiče některých dětí a lidé, stojící za Pitterem a jeho náboženských přesvědčením. Od roku 1938 zde pedagogicky působily Marie Pašková a Ida Tyčová, či se dobrovolně zapojili Magda Pillbauerová, Josef Horáček a jiní. 1933 kdy se k Pitterovi a Fierzové připojil Ferdinand Krch vnesl do domu nový vychovatelský pohled. Jeho „výchova srdcem“ učila děti, aby se staly dobrými a líbilo se jim to. Výchova v jejich útulku pro děti byla na tehdejší dobu dosti alternativní. Nesla s sebou nemalé úspěchy a mnoho lidí se k ní stavělo čelem. Karel Skorkovský v roce 1936 zvětšil budovu o dvě patra, čím došlo k navýšení počtu dětí. Pitterovi se splnil sen.⁷⁵

Milíčův dům slavil úspěch. Vše se dařilo, jak mělo. Po tomto úspěchu se Pitter rozhodl přijít s dalším projektem – ozdravovnou pro děti nemocné. Už roku 1938 v Mýtě u Rokycan stála nová budova. Jejím prioritním úkolem byla ozdravovna, ale měla i jinou funkci, „uschovat“ potřebné děti.⁷⁶

---

⁷³ KOSATÍK, P. *Sám proti zlu*. Vyd. 1. Praha-Litomyšl: Paseka, 2009. Str. 142.

⁷⁴ KOSATÍK, P. *Sám proti zlu*. Vyd. 1. Praha-Litomyšl: Paseka, 2009. Str. 143-145.

⁷⁵ KOSATÍK, P. *Sám proti zlu*. Vyd. 1. Praha-Litomyšl: Paseka, 2009. Str. 147-156.

⁷⁶ KOSATÍK, P. *Sám proti zlu*. Vyd. 1. Praha-Litomyšl: Paseka, 2009. Str. 156.

5.3 Válka a období po válce

Do roku 1941 veškeré aktivity, vycházející z Pitterových podnětů, probíhaly víceméně beze změn. V období „po Heydrichovi“ se situace výrazně zhoršila. Nacisté Přemyslovi postupně odváděli vychovatelky, kolegy i členy Nového Jeruzaléma, a co hlavně, čím dál častěji přicházel o děti, jak z Milíčova domu, tak z ozdravovny v Mýtě. Stigmatizovaní Židé měli přísný zákaz navštěvovat jeho přednášky a budovy, ostatně jako veškerá jiná zařízení, obchody, školy a jiné. Pavel Kosatík dodává: „...pokud však šlo o Pittera, vyřešil situaci tím, že chodil za nimi, navzdory všem zákazům a obecné lhostejnosti, a nosil jim z Milíčova domu jídlo a hračky. Podle seznamu, který po válce, dodatečně vypracovala Olga Fierzová, Pitter takto pomáhal desítkám židovských rodin.“⁷⁷ Z koncentračních táborů se po válce, ze všech participujících se v Milíčově domě či ubytovaných v Mýtě, nevrátil téměř nikdo. Řekne-li se židovská hvězda, lidem, kteří Pittera znali, vyvstane vzpomínka, kdy českým dětem vysvětloval, že nošení této hvězdy není ostuda, ale čest. Jeho odůvodnění a přesvědčování mělo za následek, že v dětských srdcích převládla vřelá solidarita. Při vycházce městem kupříkladu česká děvčátka zakryla kamarádce židovskou hvězdu, procházel-li po ulici německý voják.⁷⁸

Ano, tento protestantský myslitel měl rád lidi, bez ohledu na vyznání. Navštěvoval židovské rodiny přes přísný zákaz. Přemlouval židovské rodiče, aby své děti nechali u něj v domově, či ozdravovně, v naději, že je nacisté nechají být. Přes rozsáhlé rozmluvy si matky své děti do transportu vzali. Nechtěli rodinu rozdělit. Před odjezdem Pitter žádal rodiny o adresy, chtěl jim posílat balíčky. Zpočátku jim opravdu do Terezína a Osvětimi balíčky posílal, postupem času mu rodiny přestaly odpovídat. Kolem roku 1943 se Němci začali zaměřovat na samotného Pittera. Zakázali mu veškeré veřejné přednášky, a také publikovat. To trvalo až do osvobození.⁷⁹

Od konce druhé světové války měl Pitter neustále „co dělat“. Osvobození s sebou neslo tři vlny odsunů Němců z českého území, jednalo se především o civilisty. Odsuny byly krvavé, nelítostné a nedocházelo k nim pouze v pohraničí. Samotný Pitter byl očitým svědkem mnoha týrání, mučení a vraždění. „První byl německý voják, podle uniformy příslušník Volkssturmu, tedy nikoli SS. Byla na něho v okolí Prašné brány uspořádána honička, pak byl tloučen, ale ještě živý pověšen za nohy na stožár na náměstí Republiky, pod

---

⁷⁷ KOSATÍK, P. *Sám proti zlu*. Vyd. 1. Praha-Litomyšl: Paseka, 2009. Str. 179.

⁷⁸ KOSATÍK, P. *Sám proti zlu*. Vyd. 1. Praha-Litomyšl: Paseka, 2009. Str. 177-180.

⁷⁹ KOSATÍK, P. *Sám proti zlu*. Vyd. 1. Praha-Litomyšl: Paseka, 2009. Str. 177-180.

jeho hlavou rozdělán menší oheň a on pomalu upékán. Pak lidé jeho tělo rozsápali a na ně plivali,“ uvedl Pitter.⁸⁰ Je jasné, že v lidech převládala nenávist, vztek a zloba, ale tyto krutosti se odehrávali především na lidech víceméně nevinných. Ženách, dětech a celých rodinách, které sem byly německými příslušníky SS „násilně“ přestěhovány. Pittera častokrát přivolali k problému, který se snažil spravedlivě vyřešit. Například ihned po oficiálním skončení války čeští obyvatelé Hradecké ulice vyháněli německou ženu, která s sebou měla malé děti. V tomto případě se zasloužil o jejich začlenění do řádného odsunu. Stal se totiž jedním z největších kritiků divokého odsunu. Nemohl pochopit chování Čechů. Ukázali, že nejsou o moc lepší než nacisté.⁸¹

Známým projektem se stala „akce Zámky“. V květnu 1945, kdy se měly „otevřít dveře“ Tereziánského tábora, vyšla informace o rozšíření tyfové epidemie. Pitter se začal angažovat v hledání karanténních prostor pro postižené děti. Milíčův dům i ozdravovnu v Mýtě u Rokycan ihned vyloučil. Existovaly zde tři zámky, které byly ve vlastnictví barona Ringhoffera, jež byl „odsunut“ a zámky zkonfiskovány. Jednalo se o zámky v Olešovicích, Štíříně a v Kamenici, všechny v blízkosti Prahy. Nešlo pouze o tyto tři budovy, přibyl k nim ještě jeden zámek v Lojovicích u Velkých Popovic. Zámky byly přeměněny v ozdravovny, kde se pečovalo a pomáhalo dětem přivezených y koncentračních táborů. Za veškerou aktivitou stál samozřejmě Pitter. Nerozlišoval, zda v ozdravovně pobývá české nebo německé dítě. Byl spravedlivý a chtěl pomoci bez ohledu na národnost. Často se potýkal s nelibostí, nesouhlasem a byl i napadán.⁸²

Tento sociálně orientovaný spisovatel a kazatel se výrazně zasloužil o pomoc dětem, ať už židovským, či německým. 1964 získal, od státu Izrael za záchranu židovských dětí, titul zvaný *Spravedlivý mezi národy*. 1973 obdržel *Záslužný kříž první třídy* od Spolkové republiky Německo. Toto ocenění získal jako poděkování za pomoc dětem německým. Po smrti se mu dostalo i řádu T. G. Masaryka. Přemysl Pitter zemřel roku 1976 v Curychu.⁸³

---

⁸⁰ KOSATÍK, P. *Sám proti zlu*. Vyd. 1. Praha-Litomyšl: Paseka, 2009. Str. 189.

⁸¹ KOSATÍK, P. *Sám proti zlu*. Vyd. 1. Praha-Litomyšl: Paseka, 2009. Str. 189-192.

⁸² KOSATÍK, P. *Sám proti zlu*. Vyd. 1. Praha-Litomyšl: Paseka, 2009. Str. 195-197.

⁸³ KOSATÍK, P. *Sám proti zlu*. Vyd. 1. Praha-Litomyšl: Paseka, 2009. Str. 347-355.

6 Sociální politika

Sociální oblastí se zabývá disciplína zvaná sociální politika. Spojitost s altruismem je prostá. Altruismus vystihuje chování jednotlivce a sociální politika se dotýká každého občana daného státu, i pokud by mu to nebylo po vůli. Vzhledem k tomu, že je v České republice sociální politika na dosti vysoké úrovni, daňoví poplatníci se značnou měrou podílejí na nějaké té „dobročinnosti“, ať už se jedná o sekci zdravotnickou, vzdělávací, ubytovací a mnohé další. Pojem sociální politika je složeno ze slov *sociální* a *politika*. Výraz *sociální* bývá interpretován třemi způsoby. Za prvé společenský, tedy vztahující se ke společnosti. Dále ve významu snahy o zlepšení životních podmínek a naposledy řešení nouzových situací. *Politika* znamená aktivní a záměrnou činnost, která se snaží řešit otázky týkající se občanů daného území. Obsahem sociální politiky je vlastně to, jak stát jedná ve vztahu ke společnosti, čímž se snaží ovlivňovat její sociální situaci. V užším slova smyslu se už tato politika zaměřuje na konkrétní subjekty, snaží se vyrovnat sociální nestabilitu, předcházet sociální nepokojům a snaží se vylepšit životní úroveň společnosti nebo ji alespoň zachovat. Dělíme ji na dva typy: *aktivní* a *pasivní*. Ta aktivní usiluje o prevenci problémů, které by se mohli v daném území vyskytnout. Například při velké nezaměstnanosti by právě tento typ politiky měl vytvářet nové pracovní pozice. Pasivní typ pracuje s již vzniklými problémy. Ve stejném příkladě s nezaměstnaností tento model finančně podpoří člověka bez práce formou sociálních dávek. Vedle dělení na aktivní a pasivní modely, ji rozdělujeme na kvantitativní a kvalitativní. Kvantitativní hledisko zahrnuje počet lidí, kteří se nějakým způsobem na sociální politice angažují, kromě lidí sem spadají veškeré sociální situace dané doby. To kvalitativní vystihuje, na jakém stupni se nachází politická opatření, jakou mají kvalitu. „*Sociální politika je v povědomí občanů České republiky konstantně chápána jako úsilí o zlepšení sociálních poměrů. Zabývá se řešením sociálních problémů, resp. směřuje k neutralizaci, případně ke kompenzaci následků sociální dezintegrace osob v historických podmínkách.*“⁸⁴ uvádí Knausová.⁸⁵

---

⁸⁴ KNAUSOVÁ, I. *Vybrané kapitoly ze sociální politiky*. Vyd. 2. Olomouc: Univerzita Palackého v Olomouci, 2005. Str. 19.

⁸⁵ KNAUSOVÁ, I. *Vybrané kapitoly ze sociální politiky*. Vyd. 2. Olomouc: Univerzita Palackého v Olomouci, 2005. Str. 14-19.

6.1 Cíle sociální politiky

Sociální politika si stanovuje několik cílů, které jsou pro společnost a lidi v ní žijící velmi důležité. Důstojný život a rovné příležitosti jsou stěžejními cíly. Každý člověk by měl mít rovnocenný přístup ke zdravotní péči, vzdělání, pracovní příležitosti, či možnost získat si slušné bydlení a pobírat plat, ze kterého by uživil sám sebe, popřípadě svou rodinu. Neméně důležitým cílem je předcházet sociálním problémům a ekonomickým pohromám, ale také se s nimi vyrovnat, pokud již nastaly. Nicméně se sociální politika nepotýká pouze s již vzniklými sociálními problémy, či s těmi co by vzniknout mohly. Jejím velkým a podstatným úkolem je působit na společnost jako celek a vývoj této společnosti usměrňovat.⁸⁶

6.2 Typy sociální politiky

V dnešní době se vyskytují tři základní typy sociální politiky. Rozdělují se podle toho, jakou měrou se zapojuje stát v praxi. Každý stát si předem určuje, jakým směrem se bude ubírat a poté si vybere typ sociální politiky, kterým se bude řídit.⁸⁷

6.2.1 Redistributivní typ

Nazývaný též strukturální typ. V tomto typu dominuje stát. Stát má hlavní řídicí a rozhodovací funkci. Zaštiťuje téměř celou sociální politiku daného státu, ostatní, nestátní subjekty, nepřipouští. Mnohdy ze strany státu dochází k zákazu činnosti nestátních subjektů, které by se na sociálních otázkách mohly participovat. Jedná se o typ univerzální. Například všem rodinám s dětmi univerzálně poskytuje dávky, bez ohledu na to, jaká je jejich situace. Stejně dávky dostane rodina, které nebude schopna porýt své potřeby bez dávek, ty samé dostane rodina, který by své potřeby zvládla pokrýt bez větších obtíží. Redistributivní model s sebou nese značné negativum, je velmi ekonomicky náročný. Setkat se s ním můžeme v Norsku, Švédsku, Dánsku či Nizozemí.⁸⁸

---

⁸⁶ KNAUSOVÁ, I. *Vybrané kapitoly ze sociální politiky*. Vyd. 2. Olomouc: Univerzita Palackého v Olomouci, 2005. Str. 23.

⁸⁷ KNAUSOVÁ, I. *Vybrané kapitoly ze sociální politiky*. Vyd. 2. Olomouc: Univerzita Palackého v Olomouci, 2005. Str. 27.

⁸⁸ KNAUSOVÁ, I. *Vybrané kapitoly ze sociální politiky*. Vyd. 2. Olomouc: Univerzita Palackého v Olomouci, 2005. Str. 27.

6.2.2 Výkonový typ

Známy také jako typ korporativní. Zde také zasahuje stát, ale jen v malé míře. Do popředí vstupují nestátní subjekty. Politika státu preferuje zapojování se občanů při uspokojování sociálních potřeb. Je závislá na výkonu a produktivitě, díky nimž jsou tyto potřeby uspokojovány. Nedílnou součástí je povinné sociální pojištění. Vyplácení dávek vychází z pojistných fondů. Shledat se s tímto typem sociální politiky můžeme ve Spolkové republice Německo, v Rakousku a třeba také ve Francii.⁸⁹

6.2.3 Reziduální typ

Na poslední typ sociální politiky spadá ta nejnižší míra pomoci ze strany státu. Zde se téměř celý prostor přenechává občanovi. Ten je odpovědný za své potřeby. Člověk si uspokojování potřeb zajišťuje skrz trh a rodinu. Stát zahajuje svou činnost tehdy, kdy sám občan, rodina, trh a jeho instituce nejsou schopni situaci vyřešit. Stát ovšem není za nic odpovědný a dávky jím poskytované jsou velice nízké. Reziduální model politiky se nachází například ve Spojených státech amerických, ve Velké Británii, či v Japonsku.⁹⁰

6.3 Objekty a subjekty, funkce, principy a nástroje sociální politiky

Sociální politika s sebou nese mnohé. Spadají sem její *objekty* a *subjekty*. *Objekty* rozumíme jednotlivce či celé sociální skupiny. Sociální skupinu představují například rodina, občané invalidní, v důchodu, nezaměstnaní a jiní. Některá opatření se tedy budou vztahovat na nezaměstnané, některá na nemocné a některá na všechny. Na druhé straně stojí *subjekty*. Do kategorie státní subjekty spadá stát, je jeden z těch nejdůležitějších, orgány státu, zaměstnavatelské, zaměstnanecké a odborové orgány, místní komunity, obce. Nestátními jsou občanské iniciativy, dobročinné organizace, charitativní instituce, církve a v neposlední řadě rodiny a jednotliví občané. *Funkcí* má sociální politika nepochybně mnoho. Rozlišují se na základní a odvozené. Do základních bývají zařazovány funkce ochranná, rozdělovací a přerozdělovací. Odvozené zahrnují funkci homogenizační, stimulační a preventivní. Ochranná funkce značí řešení sociálních situací, které se už vyvinuly. Je zde snaha tyto situace řešit, snižovat jejich následky, popřípadě je úplně odstranit, jsou-li negativní. Ta rozdělovací

---

⁸⁹ KNAUSOVÁ, I. *Vybrané kapitoly ze sociální politiky*. Vyd. 2. Olomouc: Univerzita Palackého v Olomouci, 2005. Str. 27-28.

⁹⁰ KNAUSOVÁ, I. *Vybrané kapitoly ze sociální politiky*. Vyd. 2. Olomouc: Univerzita Palackého v Olomouci, 2005. Str. 27-28.

(přerozdělovací), zvaná rovněž distribuční (redistribuční), provádí skutečnou aktivitu. Její prací je určit kolik, co, za co a hlavně komu „dát“. Funkce homogenizační vytváří snahu vyrovnávat sociální nerovnosti, usiluje o to, aby ve společnosti zavládly rovnocenné příležitosti ve vzdělávání, ve zdravotnictví, na trhu práce i jinde. Úkolem funkce stimulační je podporovat občany a sociální skupiny v konání sociálních aktivit, čímž by stát měl směřovat k potřebnému vývoji, především ve sféře ekonomické, ovšem nejen v ní. Poslední z funkcí je preventivní. Nazývaná taktéž profylaktická. Z názvu preventivní jasně vyplývá, že se bude jednat o nějaké předcházení. Největší zájem bývá v předcházení nemocí, újmách na zdraví a životě. Dále bývá ve vysokém zájmu předcházet chudobě, nezaměstnanosti, pijáctví, drogám a zločinnosti. Se sociální politikou jsou spojovány jisté *principy*, na základě kterých dochází k uskutečňování cílů, jenž si sama ukládá. Opírá se o princip spravedlnosti, sociální solidarity, subsidiarity a princip participace. První typ, princip spravedlnosti, rozhoduje o tom, jak budou prostředky rozdělovány a také komu. K tomu potřebují jisté normy a pravidla. Ty se drží třech stanovisek: každému stejně, každému podle jeho potřeb a každému podle jeho zásluhy. Druhý princip je sociální solidarita. Solidarita značí soudržnost. Ve spojitosti se slovem sociální znamená vzájemnou podporu spoluobčanů a sociálních skupin, jež by měla vést ke snazšímu naplnění cílů této politiky. Pojem subsidiární bychom mohli přeložit jako podpůrný. Při tomto principu se postupuje od nižšího organizačního stupně k vyššímu. Existuje zde jistá hierarchie. Na samém začátku stojí občan, ten by měl nejprve pomoci sám sobě, poté selže-li, nastupuje rodina, blízcí příbuzní a přátelé. Nepodaří-li se to ani jim, vstupuje nižší správní celek, například obec. Jestliže nebudou obci „síly stačit“, problém se přenesení na kraj, dále na hlavní orgány státu, a podobně. Poslední princip předpokládá spoluúčast lidí na sociálním dění, nazývá se participace. Zbývajícím odvětvím jsou *nástroje*. „*Za nástroje sociální politiky považujeme prostředky, jimiž sociální subjekt působí na sociální objekt (nebo objekty), na jiný sociální subjekt (nebo subjekty). Těmito prostředky jsou právo, peníze a instituce. Jejich pomocí se uskutečňuje služba (darování a konání), regulace (zákazy a příkazy), nátlak (politický a fyzický)*“⁹¹, uvádí Knausová. Do sociální politiky spadají „podkategorie“ jimiž jsou například politika zaměstnanosti, rodinná politika, zdravotní politika, vzdělávací politika, či politika bytová.⁹²

---

⁹¹ KNAUSOVÁ, I. *Vybrané kapitoly ze sociální politiky*. Vyd. 2. Olomouc: Univerzita Palackého v Olomouci, 2005. Str. 47.

⁹² KNAUSOVÁ, I. *Vybrané kapitoly ze sociální politiky*. Vyd. 2. Olomouc: Univerzita Palackého v Olomouci, 2005. Str. 31-47.

7 Neziskové organizace

Organizovaná dobročinnost je v dnešní době představována především prostřednictvím neziskových organizací. Neziskové se nazývají z prostého důvodu, jejich hlavním cílem není dosahování zisků a obohacení vlastníků a zástupců dané organizace. Mají svá vlastní pravidla, zákonitosti a principy. Všechny tyto organizace však mají stejné základní znaky. Jsou-li dodrženy, můžeme hovořit o „pravé“ neziskové organizaci. V první řadě by měly mít jakousi institucionální podobu. V každé zemi se však neseťkáme s pravými institucemi, jsou nahrazeny schůzemi či jednáními. Dalším rysem, velmi podstatným, je autonomie. Samospráva, tedy řízení vlastní činnosti, pomocí svých pravidel, bez zasahování faktorů z vnějšku. Za třetí je vyžadováno oddělení se od státu. Tento soukromý charakter nezahrnuje spolupráci státu na řízení organizace, zaměstnávání státních úředníků, ani pobírání státních podpor. Výdělek „neziskovky“ je možný. Peníze, které jsou utrženy, mají sloužit pouze a jenom k jednomu účelu, naplnění cílů organizace. Čtvrtým rysem není tedy vyplácení zaměstnanců, ani vlastníka této „neziskovky“. Poslední znak, velice významný, spočívá v dobrovolnosti. Ta zahrnuje dobrovolné dary, příspěvky, pomoc. „*V jednotlivých zemích nabývají neziskové organizace různých právních forem. V ČR mezi ně patří především občanská sdružení, obecně prospěšné společnosti, nadace, nadační fondy a církevní zařízení,*“⁹³ z knihy Antonie Doležalové.⁹⁴

Organizace, jejímž primárním cílem není obohatit samotnou organizaci a lidí v ní zaměstnané, je samozřejmě právně podložena. Podstatným dokumentem je *Listina základních práv a svobod*, nezpochybnitelný prvek *Ústavy ČR*. Na základě tohoto dokumentu vznikají neziskové organizace, jsou zde ukotvena práva jako svobodně se sdružovat, svoboda projevu nebo také petiční právo. Existují i další listiny a zákony, které modifikují pozici nestátních organizací. Patří sem občanský zákoník (zákon č. 40/1964 Sb.), zákon o dobrovolnické službě (zákon č. 198/2002 Sb.), zákon o veřejných sbírkách (zákon č. 117/2001 Sb.) a mnoho další jiných zákonů a předpisů.⁹⁵

---

⁹³ FRÍČ, P. a kol. *Dárcovství a dobrovolnictví v České republice: (výsledky výzkumu NROS a Agnes)*. Vyd. 1. Str. 32.

⁹⁴ FRÍČ, P. a kol. *Dárcovství a dobrovolnictví v České republice: (výsledky výzkumu NROS a Agnes)*. Vyd. 1. Str. 31-32.

⁹⁵ DOLEŽALOVÁ, A. *Ekonomie, filantropie, altruismus. Úvod do studia*. Vyd. 1. Str. 138.

7.1 Nadace a nadační fondy

Za nimi stojí specifický zákon. Zákon č. 227/1997 Sb. O nadacích a nadačních fondech. Úkolem těchto fondů a nadací je nahromadění majetku, který je posléze použit na dobročinné účely, lépe řečeno na účely obecně prospěšné. Tyto instituce mají většinou předem daný cíl, který se snaží naplnit, právě z onoho nahromaděného majetku. Za zřízením orgánu tohoto typu může stát fyzická i právnická osoba. Je vyžadován notářský zápis anebo ověřená zakládací listina. Majetek nadace spravuje správní rada. Navíc řídí chod nadace či fondu a rozhoduje o důležitých otázkách. Kontrolní funkci zastává dozorčí rada (při vyšším majetku), nebo revizor (jmění nedosahující pěti milionů korun). Aby takováto instituce mohla vzniknout je nutno vyhotovit základní listinu (zakládací smlouvu).⁹⁶ *Tato tzv. nadační listina tvoří stanovy nadace či nadačního fondu a musí obsahovat:*

- *název nadace či nadačního fondu,*
- *sídlo nadace či nadačního fondu,*
- *identifikaci zřizovatele,*
- *vymezení účelu, pro který nadace či nadační fond vzniká,*
- *výši vkladu, kterou se každý se zakladatelů zavázal vložit do nadace či nadačního fondu,*
- *počet členů správní a dozorčí rady a jejich identifikaci,*
- *stanovení pravidla pro omezení nákladů nadace či nadačního fondu,*
- *podmínky pro poskytování nadačních příspěvků, okruh osob, kterým lze příspěvek poskytnout.*⁹⁷

V souvislosti s nadacemi a nadačním fondy bývá často zaměňován pojem veřejná sbírka. Mnozí lidé se domnívají, že se jedná o totéž, nebo naopak pojmy takzvaně „prohodí“. Nadace a nadační fondy jsou organizátoři veřejných sbírek, v tom tkví hlavní rozdíl.⁹⁸

Veřejná sbírka je organizována nadací či nadačním fondem. Jejím hlavním úkolem je „vybrat“ finanční či nefinanční dary, které jsou předány dále. Organizace, která veřejnou sbírku zprostředkovává, má jasně stanovený cíl, na který prostředky vybírá. Tyto sbírkové akce musí být každému člověku přístupné a dostupné. Existují i sbírky, kdy organizátoři či

---

⁹⁶ DOLEŽALOVÁ, A. *Ekonomie, filantropie, altruismus. Úvod do studia*. Vyd. 1. Str. 138-139.

⁹⁷ DOLEŽALOVÁ, A. *Ekonomie, filantropie, altruismus. Úvod do studia*. Vyd. 1. Str. 138-139.

⁹⁸ FRÍČ, P. a kol. *Dárcovství a dobrovolnictví v České republice: (výsledky výzkumu NROS a Agnes)*. Vyd. 1. Str. 45-46.

dobrovolníci navštěvují lidi u nich doma (například Tříkrálová sbírka). Výběr peněz (nebo jiných nefinančních darů) na dobročinné účely může probíhat v různých formách. Člověk může přispět přímo určitým obnosem peněz, koupí výrobku (člověk si zakoupí výrobek a část peněz putuje na dobročinný účel), vyřazeným oblečením, nebo také pitnou vodou a jídlem při povodních.⁹⁹

Mezi nejznámější organizátory, tedy nadace a nadační fondy patří: *Český červený kříž, Nadace Olgy Havlové, Sdružení SOS dětských vesniček, Člověk v tísni, Fond ohrožených dětí, Greenpeace, Nadace pro transplantaci kostní dřeně, Liga proti rakovině* a *Československá Nadace charty 77*. Naproti tomu právě ony veřejné sbírky jsou: *Adventní koncerty, Konto bariéry, Ostrovy života, Červené nosy, SOS Kosovo, SOS Čečensko, Strom splněných přání, Květinový den, Vánoční strom na Hradě, Dne dobré vůle*. V některých případech jsou více známé veřejné sbírky, v jiných nadace a nadační fondy. Často se stává, že člověk neví jakou veřejnou sbírku k jaké nadaci zařadit. Pro přehled uvádím srovnání:

ČS Nadace Charty 77 – Konto bariéry, Ostrovy života

Člověk v tísni – SOS Kosovo, SOS Čečensko

Nadace naše dítě – Červené nosy

Nadace Terezy Maxové – Strom splněných přání

Liga proti rakovině – Květinový den

SOS dětské vesničky – Vánoční strom na Hradě

Nadace Olgy Havlové – Den dobré vůle¹⁰⁰

Velmi mediálně známý sbírkový projekt, *Pomozte dětem*, organizuje Česká televize společně s Nadací rozvoje občanské společnosti. Funguje již od roku 1998 a pomohl již nemálo dětem. Cílem tohoto projektu je pomoci ohroženým a značně znevýhodněným dětem a mladistvým, zvýšit jejich životní úroveň, vytvářet rovnocenné podmínky a příležitosti.¹⁰¹

---

⁹⁹ FRIČ, P. a kol. *Dárcovství a dobrovolnictví v České republice: (výsledky výzkumu NROS a Agnes)*. Vyd. 1. Str. 89.

¹⁰⁰ FRIČ, P. a kol. *Dárcovství a dobrovolnictví v České republice: (výsledky výzkumu NROS a Agnes)*. Vyd. 1. Str. 45-46.

¹⁰¹ POMOZTE DĚTEM. *O nás*. [online]. pomoztedetem.cz. [cit. 2014-02-21]. Dostupný z: <http://www.pomoztedetem.cz/o-nas/>.

7.2 Občanská sdružení a odbory

V *Listině základních práv a svobod* je každému občanu České republiky zaručeno právo svobodně se sdružovat. Stejně jako je tomu u nadací a nadačních fondů, stát do řízení a fundování nezasahuje. Ovšem tato sdružení mohou žádat o státní dotace. K jejich vzniku dochází poté, co se ustanoví soubor členů, všichni jsou občané České republiky a alespoň jednomu musí být více jak osmnáct let. Členové se dohodnou a sepíší stanovy. „*Stanovy musí obsahovat: název sdružení, sídlo, cíl činnosti, podmínky vzniku členství i práva a povinnosti členů, orgány sdružení, zásady hospodaření,*“¹⁰² uvádí Doležalová. Záměrem sdružení a odborů nesmí být zisk a obohacení členů. Členové se na organizaci sdružení či odboru podílejí dobrovolně.¹⁰³ Občanských sdružení a odborů je velké množství. Mnoho lidí ani neví, že s tím či oním sdružením mají „co dočinění“. Na území české republiky (k datu 31. 12. 2013) jich je registrováno 95 382. Pocházím z malého města Hlinska v Čechách, které se nalézá v Pardubickém kraji. I v tomto malém městě, které má okolo jedenácti tisíc obyvatel, jich najdeme 103 (opět k datu 31. 12. 2013). Pro představu některá uvedu: *Hokejový klub Hlinsko, Fotbalový klub Hlinsko, Klub českých turistů Hlinsko, Kulturní spolek Český lev Hlinsko, Myslivecké sdružení Hlinsko, Mateřské centrum Hlinečánek, Klub futsalu “Forza Hlinsko o. s.”, Občanské sdružení Zdravá potravina, Občanské sdružení na podporu obnovy a rozvoje chrudimského regionu, Sdružení zahrádkářů osady Na stráni Hlinsko, Ski klub Hlinsko, občanské sdružení, Sdružení vlastníků domu 1408. V rámci České republiky: Charitativní společnost Život, Dubí u Teplic, Občanské sdružení Charita dětem, Litomyšl, Organizace nevidomých a slabozrakých & za práva asistenčních a terapeutických zvířat, o.s., Česká Třebová, Česká asociace tělesně handicapovaných sportovců, z.s, Praha 6, DIANA - sdružení rodičů a přátel postižených a handicapovaných dětí, Jablonec nad Nisou, FOKUS Vysočina, Havlíčkův Brod, Královéhradecký krajský svaz stolního tenisu, České Meziříčí, Art for Life, Praha, Česká akademie módy, o.s, Praha, Environmentální chování odpovědné společnosti - ECHOS, o.s., Praha, Příroda, krajina a budoucnost, Jinočany, Sdružení SOS dětských vesniček, Praha, a mnoho další jiných. Z výše uvedeného je zřejmé, že občanská sdružení zasahují do našich každodenních životů, ať už se nám to líbí, nebo ne. Jsme-li sportovci, handicapovaní, známe-li nějakého handicapovaného, vlastníme byt nebo dům, rádi*

---

¹⁰² DOLEŽALOVÁ, A. *Ekonomie, filantropie, altruismus. Úvod do studia*. Vyd. 1. Str. 141.

¹⁰³ DOLEŽALOVÁ, A. *Ekonomie, filantropie, altruismus. Úvod do studia*. Vyd. 1. Str. 141.

se módně oblékáme, staráme se o naši přírodu, s těmito sdruženími, či zajímáme se o cokoli jiného, neustále se s nimi setkáváme.¹⁰⁴

7.3 Obecně prospěšné společnosti

Obecně prospěšné společnosti mají za úkol poskytovat obecně prospěšné služby a to hlavně v odvětví školním, kulturním, zdravotním a v oblasti sociální péče. Jsou uzákoněny zákonem č. 248/1995 Sb. Tyto společnosti jsou představovány právníckými osobami, jež musí být zaevidovány u rejstříkového soudu. I zde musí být podepsána zakládací listina nebo smlouva. „...musí obsahovat: název a sídlo obecně prospěšné společnosti, údaje o zakladatelích obecně prospěšné společnosti, údaje o výši jejich vkladů, vymezení předmětu činnosti obecně prospěšné společnosti, stanovení podmínek jejího poskytování, určení doby, na kterou se obecně prospěšná společnost zakládá,“¹⁰⁵ z knihy *Ekonomie, filantropie, altruismus*.¹⁰⁶ V České republice se můžeme setkat s mnoha společnostmi toho typu. ADRA je obecně prospěšná společnost, která se zasluhuje o pomoc při katastrofách, z krátkodobého hlediska, a z toho dlouhodobého, podporují nezaměstnanost, nebo také vzdělávání. *Člověk v tísní* je jedna z nejznámějších humanitárních neziskových organizací. Zaměřuje se na sociálně vyloučené lidi a napomáhá k jejich zpětnému se začlenění do společnosti. Snaží se podporovat lidská práva, osobní svobodu a posilovat lidskou důstojnost. Působí ve více jak dvaceti pěti zemích světa, jmenovitě v Kambodži, Etiopii, na Filipínách, v Sýrii a jinde na světě. Dále se k těmto společnostem zařazují *Aliance žen s rakovinou prsu, ALKA, o.p.s., Alzheimercentrum, České Švýcarsko, o.p.s., Fokus on education, o.p.s., Fosa, o.p.s., Lékaři bez hranic, o.p.s.* a další.¹⁰⁷

7.4 Zařízení církví a náboženských společností

Posledním typem neziskových organizací jsou církve a náboženské společnosti. Jsou založeny na dobrovolnosti, vyznačují se svou vlastní strukturou, určují si orgány, sepisují předpisy, na jejichž základě vedou fungování celé organizace. I v tomto případě je nutné zaregistrování se, s podmínkou nejméně tří set podpisů občanů České republiky, jimž bylo

---

¹⁰⁴ MINISTERSTVO VNITRA ČESKÉ REPUBLIKY. *Seznam občanských sdružení*. [online]. Mvcr. cz. [cit. 2014-03-02]. Dostupný z: <http://aplikace.mvcr.cz/seznam-obcanskych-sdruzeni/>.

¹⁰⁵ DOLEŽALOVÁ, A. *Ekonomie, filantropie, altruismus. Úvod do studia*. Vyd. 1. Str. 143.

¹⁰⁶ DOLEŽALOVÁ, A. *Ekonomie, filantropie, altruismus. Úvod do studia*. Vyd. 1. Str. 142-143.

¹⁰⁷ NEZISKOVKY. *Katalog neziskovek*. [online]. Neziskovky. cz. [cit. 2014-03-02]. Dostupný z: <http://www.neziskovky.cz/katalog/1/>.

osmnáct let. Podepisování se mohou zúčastnit i cizinci trvale žijící v České republice. Vzniklá organizace je zapsána do Rejstříku evidovaných právnických osob. Všichni ti, kteří stojí za takovýmto druhem církve či náboženské společnosti, mají jedno společné. Přiklánějí se k určité víře, mají shodná přesvědčení.¹⁰⁸ Takto evidovaných právnických osob u nás v republice najdeme nemálo. Jednou z nejznámějších je *CHARITA Česká republika*. Na oficiálních stránkách Charity se dočteme: „*Posláním Charity je služba milosrdné lásky církve lidem v ohrožení nebo nouzi bez ohledu na jejich věk, pohlaví, politické smýšlení, rodinné uspořádání, zdravotní stav, sexuální orientaci, sociální a ekonomickou situaci a postavení, jejich příslušnost k etnické nebo národnostní menšině, víře, náboženství a kultuře.*“¹⁰⁹ Zahrnuje tedy všechny lidi, bez výjimek. Dále bychom mohli uvést: *České mírové hnutí, Charitativní pečovatelská služba, Diakonie Českobratrské církve evangelické, Dílna Eliáš, Domácí hospicová péče, Domov seniorů Drachtinka, Greenpeace, Hnutí Brontosaurus, Tyflocentrum ČR, o.p.s., Tamtamy, o.p.s., a jiné.*¹¹⁰

---

¹⁰⁸ DOLEŽALOVÁ, A. *Ekonomie, filantropie, altruismus. Úvod do studia*. Vyd. 1. Str. 144-145.

¹⁰⁹ CHARITA ČESKÁ REPUBLIKA. O Charitě. [online]. Charita.cz. [cit. 2014-03-02]. Dostupný z: <http://www.charita.cz/o-charite/>.

¹¹⁰ NEZISKOVKY. *Katalog neziskovek*. [online]. Neziskovky. cz. [cit. 2014-03-02]. Dostupný z: <http://www.neziskovky.cz/katalog/1/>.

8 Dárcovství a dobrovolnictví

Důležitým předpokladem pro vykonávání dobročinných aktivit a při altruistickém chování jsou dobrovolnictví a dárcovství. Bez dobrovolnictví bychom těžko mohli hovořit o altruismu a aktivitách neziskových organizací a bez dárcovství by žádná z těchto organizací ani nemohla existovat.

8.1 Dárcovství

Velmi významnou roli při dárcovství sehrávají neziskové organizace, které se stávají zprostředkovatelem mezi dárce a potřebným objektem. Toto dárcovství bývá označováno jako organizované. To je dále rozdělováno na čtyři typy. *Smluvní dárcovství* většinou představuje majetnějšího dárce (popřípadě firmu), který je ochoten darovat větší obnos peněz. Nezisková organizace s tímto dárce podepíše darovací smlouvu, a věnovaná částka putuje na předem specifikovaný účel. *Sbírkové dárcovství* je tvořeno více dárce, kteří věnují menší sumy peněz. Je založeno na anonymitě a opět se „vybírá“ na jasně stanovený cíl. Tento typ bychom mohli přeložit jako veřejná sbírka. Za třetí je zde *pravidelné dárcovství*. Je opakem dvou předcházejících. Dárce přispívají na chod neziskové organizace, ne na konkrétní účel, a to pravidelně, například v určitých cyklech. Výše uvedené dárcovství je iniciováno ze strany „neziskovky“, u posledního typu, *dárcovství příležitostného*, je tomu naopak. Lidé na chod, či konkrétní „problém“ darují finanční či nefinanční příspěvky na svůj vlastní popud.¹¹¹ Dary máme dvou typů, nepeněžní a peněžní. První typ je představován penězi a nepeněžní naopak vším ostatním. Finančně lidé podporují především organizování dobročinnosti jako takové, velké sumy jsou převáděny do sekce zdravotnictví a sociálních služeb. Menšími částkami je podporován sport a rekreace, rozvoj obcí, kultura a umění nebo také vzdělávání a politika. Mezi nepeněžní dary bývá zařazováno oblečení, obuv, literatura, drogerie, medicínské a toaletní potřeby, rovněž somatické tekutiny a orgány. Podobně jako u darů finančních jde nejvíce prostředků do sekce organizování dobročinnosti, sociálních služeb a do zdravotnictví.¹¹²

---

¹¹¹ FRIČ, P. a kol. *Dárcovství a dobrovolnictví v České republice: (výsledky výzkumu NROS a Agnes)*. Vyd. 1. Str. 87-88.

¹¹² FRIČ, P. a kol. *Dárcovství a dobrovolnictví v České republice: (výsledky výzkumu NROS a Agnes)*. Vyd. 1. Str. 50.

8.2 Dobrovolnictví

„Dobrovolnictví je vědomá, svobodně zvolená činnost ve prospěch druhých, kterou poskytují občané bezplatně. Dobrovolník dává vědomě část svého času, energie a schopností ve prospěch činnosti, která je časově i obsahově vymezena,“¹¹³ tak zní definice dobrovolnictví z knihy *Dobrovolníci pro kulturu*. Existují různé formy dobrovolnictví. Každý člověk se různým dílem účastnil na aktivitě tohoto typu. Ať pomohl babičce, sousedce, příteli, nebo se spolupodílel na akci neziskové organizace. *Dobrovolnictví veřejně prospěšné* zahrnuje ty občany, kteří se podílejí na dobročinných aktivitách, jelikož jim není lhostejný vývoj země, ve které se narodili, nebo ve které dlouhodobě pobývají. Nejsou jim cizí sociální problémy, zdravotně znevýhodnění lidé, či politická situace. Snaží se společnost, v níž se nacházejí „zvelebovat“. Člověk má potřebu o ni pečovat a tak předcházet sociálním problémům. Mnohdy se angažují v neziskových organizacích. Naproti veřejně prospěšnému stojí *dobrovolnictví vzájemně prospěšné*. Lidé jednájí v zájmu spolku, občanského sdružení či jiné organizace. Usilují o uskutečnění cílů, toho spolku či klubu, se kterým se oni sami ztotožňují. *Dobrovolná služba* je třetí formou dobrovolnictví. Dobrovolníci se dlouhodobě účastní aktivit neziskových organizací. Úlohy se chopí jako plnohodnotné práce. Na určitou dobu se stává jejich hlavním pracovním poměrem. Ve většině případů odcestují do cizí země, hlavně zemí třetího světa, kde napomáhají sociálně slabým znovu se začlenit do společnosti. Samozřejmě nejen to. V afrických zemích se jedná hlavně o výuku anglického jazyka, čtení a psaní. Poslední forma – *dobrovolná občanská výpomoc* – zahrnuje lidi, kteří pomáhají ostatním a sami tyto aktivity jako „speciální“ nepovažují. Pomoc druhému člověku pokládají za občanskou ctnost, kterou by měl mít každý člověk. Však i já jednou budu potřebovat pomoc, nebo ne? Reciprocita zde má nezastupitelnou roli.¹¹⁴

Dobrovolníkem se může stát kdokoli, v jakémkoli věku, ať už se jedná o vyznavače různých náboženství, lidé stojící za odlišnými zájmy. Nejvíce angažovanými jsou studenti, středoškoláci a vysokoškoláci. Zahrnováni jsou ti, kteří studují práva, společenské vědy (hlavně psychologii) a sociálně orientované obory. Na druhou stranu i osoby, jejichž věk se pohybuje mezi padesáti a šedesáti lety, především ženy. Značnou měrou se podílejí věřící, jejichž přesvědčení je motivuje k pomoci druhým lidem. Střední věk, produktivní, bývá

---

¹¹³ MÜLLEROVÁ, M. *Dobrovolníci pro kulturu. Dobrovolnická činnost v kulturních organizacích*. Vyd. 1. Str. 10.

¹¹⁴ MÜLLEROVÁ, M. *Dobrovolníci pro kulturu. Dobrovolnická činnost v kulturních organizacích*. Vyd. 1. Str. 10-12.

zastoupen menší měrou. A proč lidé dobrovolné aktivity podnikají? Chtějí zažít zajímavé a nové zážitky (cestování do cizích zemí). Silným impulsem mohou být také přátelské a partnerské vztahy s lidmi, kteří se nacházejí v cílové skupině osob potřebujících pomoc druhých. Též lidé v minulosti patřící k té či oné cílové skupině a lidé bez silnějších sociálních vazeb, toužící po lidské společnosti a kontaktu. Nebo prostě lidé, kteří „jen“ chtějí pomáhat.¹¹⁵

---

¹¹⁵ FRÍČ, P. a kol. *Dárcovství a dobrovolnictví v České republice: (výsledky výzkumu NROS a Agnes)*. Vyd. 1. Str. 105-106.

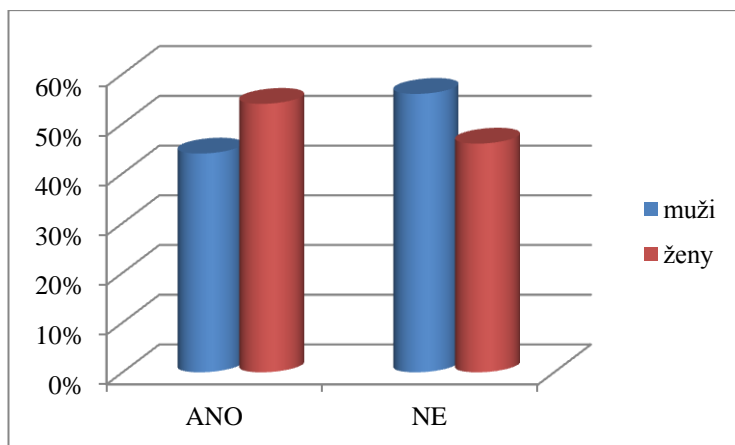
9 Vyhodnocení dotazníků

Název mé práce jasně dokládá, že jsem chtěla zjistit informace o povědomí altruismu u mladých lidí jednadvacátého století, jež žijí na území České republiky. Rozhodla jsem se vypracovat dotazník o devíti otázkách, otevřených i uzavřených, který jsem vyhotovila v šedesáti kopiích. Tyto kopie jsem rozmístila na tři zcela odlišné školy. Gymnázium Karla Václava Raise v Hlinsku v Čechách, SOŠ a SOU obchodu a služeb v Chrudimi a Pedagogická fakulta Univerzity Palackého v Olomouci. K mému radostnému zjištění se mi všech šedesát vrátilo zpět. Již na první pohled, než jsem dotazníky začala vyhodnocovat, bylo zřejmé, že studenti a žáci je chtěli mít vyplněné co nejdříve, a pravděpodobně ani z vyplňování nebyli nadšení. Některé otázky byly vyplněné ledabyle a některé vůbec. To samozřejmě neplatí pro všechny respondenty stejně. Do každé školy jsem rozdala po dvaceti dotaznicích. Snažila jsem se rozdělit je rovnoměrně mezi ženy a muže. Padesáti procentní poměr jsem bohužel dodržet nemohla. Především na fakultě byly ženy – dívky ve vyplňování vstřícnější. Jak jsem již avizovala výše, vyhotovila jsem dotazník o devíti otázkách. Respondenti měli v prvních čtyřech otázkách na výběr z možností, ostatních pět bylo otevřených. Rozmnožené kopie jsem tedy po dvaceti rozmístila do diametrálně odlišných škol. Nejprve vyhodnotím jednotlivé školy zvlášť a následně povědomí studentů a žáků dohromady, bez ohledu, jakou školu navštěvují.

9.1 Gymnázium Karla Václava Raise – Hlinsko

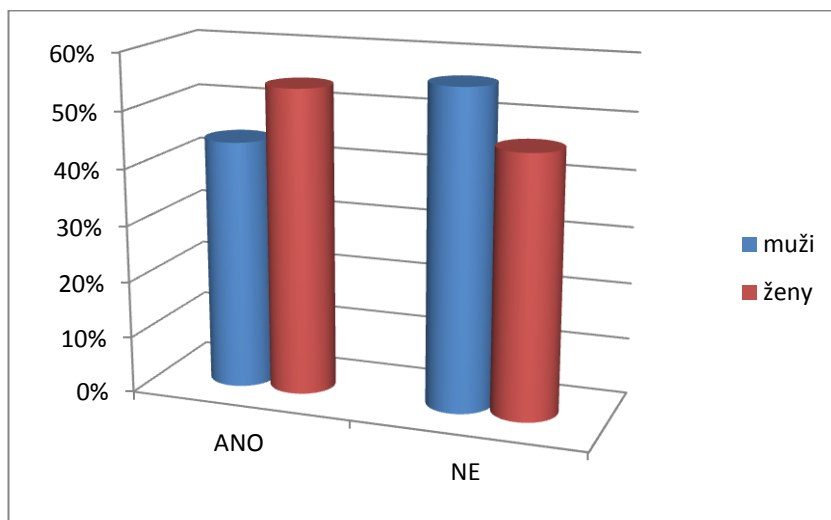
Gymnázium Karla Václava Raise odpovědělo na otázky jako první. S gymnáziem jsem tedy začala. Zde odpovídali žáci ve věkovém rozmezí 18 a 19 let. Poměr mužů a žen byl téměř shodný. Ženy měly zastoupení 55% a muži 45%.

I v první otázce „*Cítíš se být altruistou?*“ byly odpovědi téměř rovnoměrné. Ovšem v tom rozdílu, že se spíše ženy cítily být altruistkami a to v 54%, čtyřicet šest procent žen ne. Muži odpovídali pozitivně v 44%, altruisty se necítila větší, padesáti šesti procentní, část.

Graf č. 1

Druhá otázka zněla: „Přispěl jsi někdy finančním nebo nefinančním darem?“ Zde jsou procentuální poměry zcela shodné s výše předcházejícími. Graf č. 2 je totožný s grafem č. 3. Respondenti nejčastěji uváděli, že přispěli finančním darem, ale objevilo se zde i oblečení. Peněžní obnos se pohyboval od 50 do 200 korun. Nejvíce se mi líbila odpověď jednoho muže z dotazovaných: „Přispívám na sbírky jako Srdíčkový den, sbírky na AIDS, ale taková finanční pomoc mi nepřijde natolik veliká, abych ji nazval darem.“

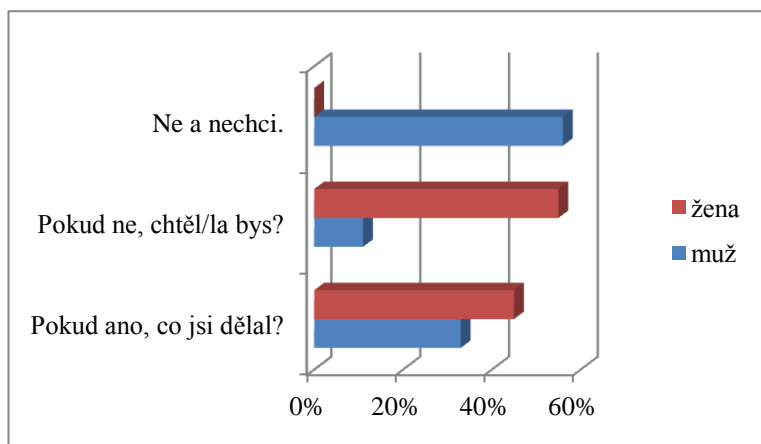
Graf č. 2

Třetí otázka zněla: „*Pracoval jsi jako dobrovolník?*“ Dotazovaní mohli zaškrtnout jednu ze tří odpovědí: „*Pokud ano, co jsi dělal?, Pokud ne, chtěl/la bys? Ne a nechci.*“ Pro přehled uvedu celou tabulku:

	muž	žena
Pokud ano, co jsi dělal?	33%	45%
Pokud ne, chtěl/la bys?	11%	55%
Ne a nechci.	56%	0%

Tabulka č. 1

V této otázce odpovídali kladně spíše ženy. Ve 45% se ženy dobrovolně zapojily, nebo se v 55% nezapojily, ale chtěly by. Ani jedna žena neodpověděla, že by se zapojit nechtěla. K dobrovolným činům se negativně přiklonili muži. Až padesát šest procent dobrovolně nepomáhalo, ani pomáhat nechce. 33% jich pomáhalo a 11% by chtělo. Ti všichni, kteří jako dobrovolníci pracovali, uvedli, že prodávali při *Tříkrálové sbírce* a v „*Srdíčkové dny*“. Někteří spolupracovali při přípravě programů pro děti, na táborech, kempech a v dětských domovech. Jeden s dotazovaných se dokonce angažuje v *Hnutí Brontosaurus*, kde pečuje o památky.

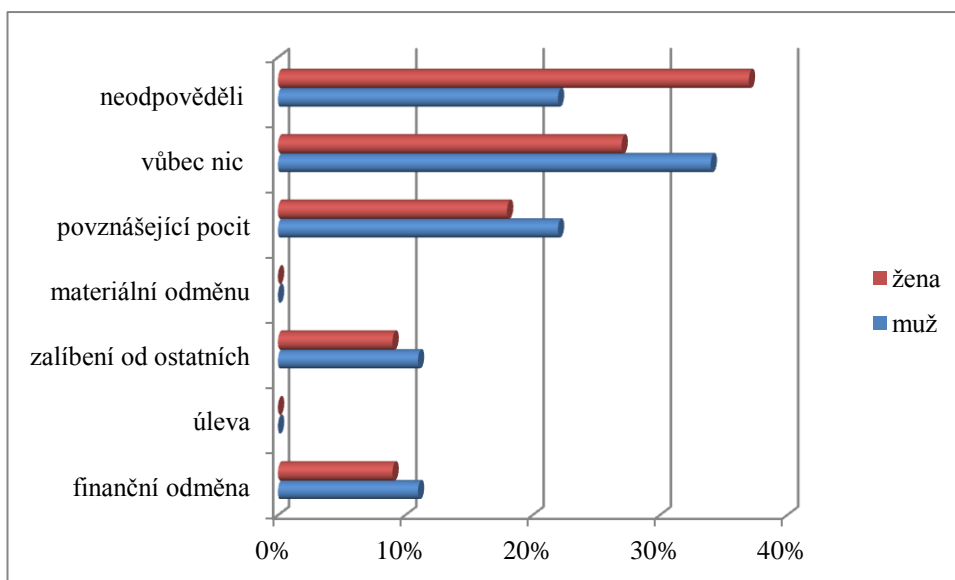
Graf č. 3

Poslední uzavřenou otázku jsem použila: „*Pokud jsi se dobrovolně zapojil, očekával jsi:*“ I v této otázce měli respondenti na výběr – *finanční odměnu, materiální odměnu, úlevu, povznášející pocit, zalíbení od ostatních, vůbec nic.* V tomto případě příkládám pro přehlednost tabulku č. 2.

	muž	žena
finanční odměna	11%	9%
úleva	0%	0%
zalíbení od ostatních	11%	9%
materiální odměnu	0%	0%
povznášejší pocit	22%	18%
vůbec nic	34%	27%
neodpověděli	22%	37%

Tabulka č. 2

Na tuto otázku část dotazovaných neodpovědělo. Ženy ve 37% a muži ve 22%. *Úlevu* ani *materiální odměnu* neočekával nikdo. 34% mužů a 27% žen neočekávalo *vůbec nic*, 22% mužů a 18% žen naopak *povznášejší pocit*. Stejná procenta (11% mužů a 9% žen) se objevila u očekávání *finanční odměny* a *zalíbení od ostatních*.

Graf č. 4

První otevřená otázka zněla: „*Pokud jsi někdy dobrovolně pomáhal, proč?*“ Ženské odpovědi zněly kvůli Bohu, dětem a potěšení. Muži uváděli zábava, relax, nuda a přátelství. Obě pohlaví se shodla na povinnosti. Rozdíl se zde ovšem vyskytl. Ženy uvedly morální povinnost, muži povinnost školní.

Šestá otázka: „*Znáš nějakou neziskovou organizaci?*“ Ne všichni dokázali odpovědět, někteří odpověděli, ale pouze „*Ano, znám*“, ale už neuvedli příklad. Nejvíce odpovědi znělo: *Světluška*. Avšak *Světluška* není nezisková organizace jako taková. Jedná se o veřejnou

sbírku, což mnoho lidí často zaměňuje. Tuto sbírku pořádá jako svůj projekt *Nadační fond Českého rozhlasu*.

Dalším uváděným byl *Dobrý Anděl*, jenž je transparentním nadačním fondem.¹¹⁶

Objevily se i organizace *Hnutí Brontosaurus*, *Hnutí Duha*, *Greenpeace*, *Charita*, *Junák*, *Člověk v tísni*.

Za sedmé: „*Spolupracoval jsi někdy s neziskovou organizací?*“ V této otázce téměř všechny odpovědi zněly negativně. Pouze jeden muž a dvě ženy odpověděli ano, ovšem ani jeden neuvedl, o jakou organizaci se jednalo. Přitom z výše uvedených údajů vyplývá, že přibližně 40% účastníků dotazníkového průzkumu se dobrovolně, do aktivit neziskových organizací, zapojilo.

Předposlední otázka byla: „*Jsi členem nějaké neziskové organizace? Jaké?*“ Ani jeden z mužů nebyl, pouze jeden uvedl, že by se chtěl stát členem *Hnutí Brontosaurus*. Z žen jedna jediná je členkou *Hands of Hope*, kde pomáhají ženám a dětem, hlavně v afrických zemích.¹¹⁷

Devátý dotaz zněl: „*Existuje mnoho veřejných sbírek. Znáš nějakou? Jmenuj.*“ Na tuto otázku znalo odpověď mnoho dotazovaných. Pět žen neznalo ani jednu, ostatní ženy uvedli shodně *Tříkrálovou sbírku*. Všichni muži nějakou veřejnou sbírku znali, nejčastěji odpovídali: *Tříkrálová sbírka*, dále pak *Adventní koncerty*, *Srdíčkový den* a *Bílá pastelka*. Objevila se i odpověď „*Kuře*“, ovšem správný název zní: *Pomozte dětem*.

9.2 Pedagogická fakulta Univerzity Palackého v Olomouci

Škola, kterou sama navštěvují, mne dosti zklamala, přesněji řečeno mne zklamali studenti. Jejich neochota pomoci kolegovi, v mém případě kolegyně, byla alarmující. Trvalo mi velmi dlouho, než jsem objevila těch dvacet lidí, kteří by se tohoto úkolu zhostili. Většinou se jednalo o studentky, studenti - muži už tak vstřícní nebyli. Věkové rozmezí studentů se pohybovalo od 21 do 23 let. Poměr žen a mužů na univerzitě činil 3:17, kdy převážily ženy.

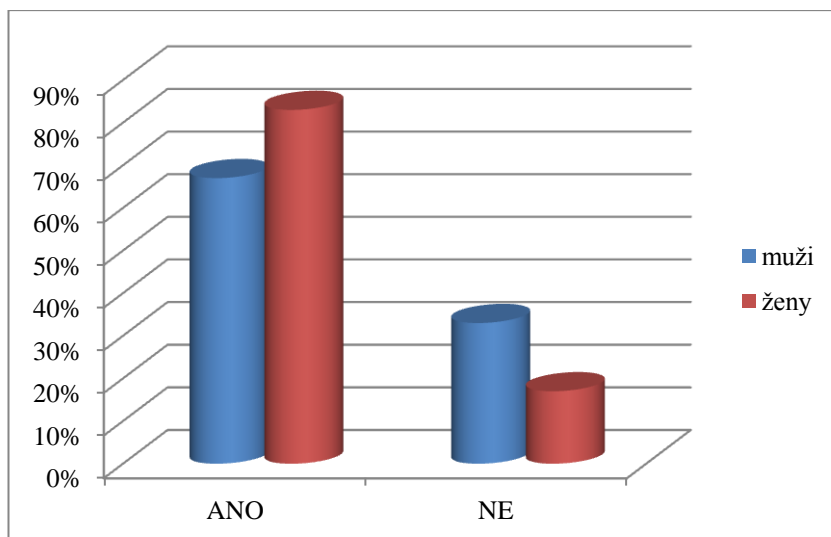
Všech devět otázek již nebudu znovu opisovat, vždy uvedu číselné označení, např.: 1), 2), 3).

1) Většina žen i mužů se altruisty cítili. Ženy v 83% a muži v 67%.

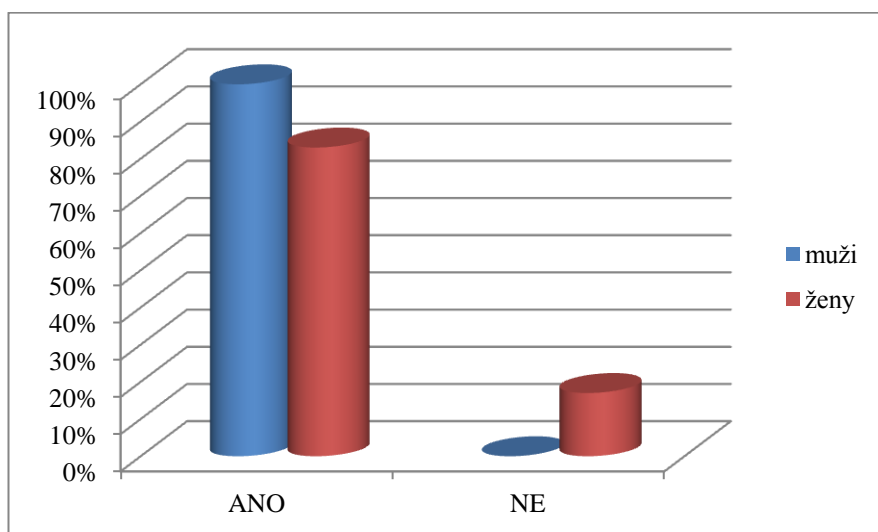
¹¹⁶ DOBRÝ ANDĚL. *Co je systém dobrý anděl*. [online]. Dobryandel.cz. [cit. 2014-03-10]. Dostupný z: <<https://www.dobryandel.cz/system-dobry-andel/>>.

¹¹⁷ HANDS OF HOPE. *Who We Are*. [online]. Hands of hope organisation.org. [cit. 2014-03-10]. Dostupný z: <<http://www.handsofhopeonline.org/who.asp>>.

Graf č. 5

2) Všichni tři zúčastnění muži přispěli finančním darem. 83% žen nějaký ten dar předalo dál. Jednalo se především o peníze, ale objevilo se i oblečení, obuv, hračky a jídlo.

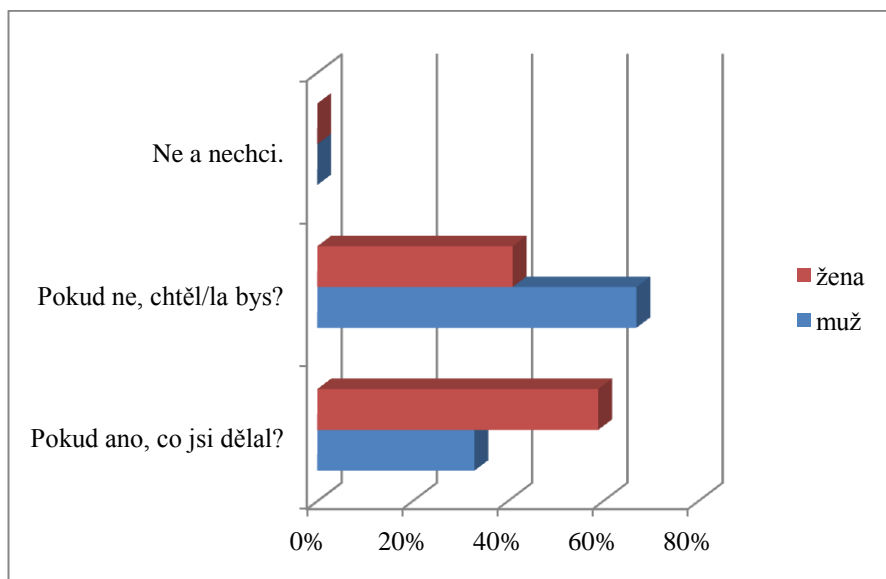
Graf č. 6

3) 67% dotázaných mužů a 41% žen dobrovolně nepracovalo, ale chtělo by. Nikdo neodpověděl zcela negativně. Viz tabulka č. 3 a graf č. 7. Zbývající procenta žen a mužů dobrovolně pracovalo, a to muž jako dobrovolný hasič, u žen se objevily pestřejší odpovědi. Uvedly například organizace programů pro mládež a děti, pouliční prodej (propisek, srdíček, pastelek), příprava soutěží a různorodá práce s dětmi.

	muž	žena
Pokud ano, co jsi dělal?	33%	59%
Pokud ne, chtěl/la bys?	67%	41%
Ne a nechci.	0%	0%

Tabulka č. 3

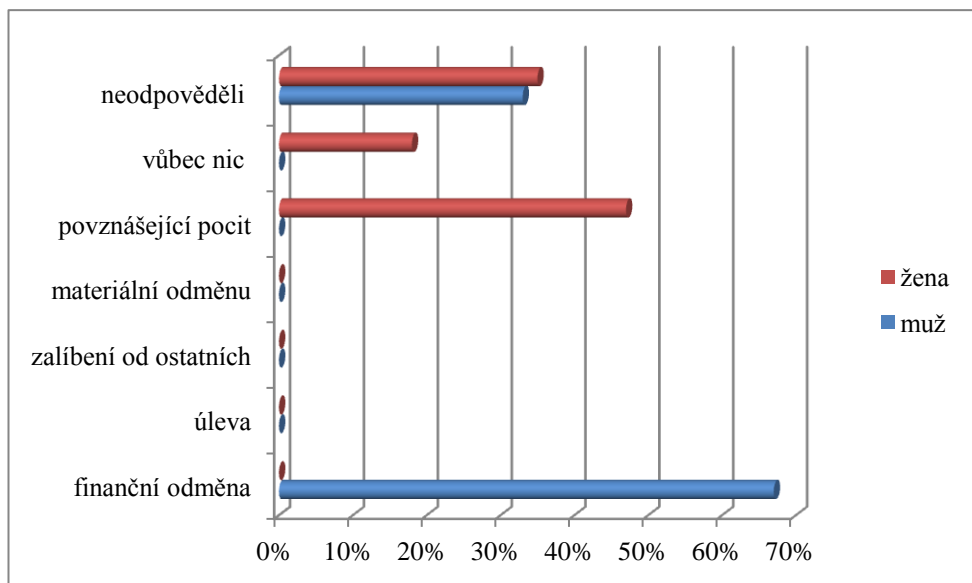

Graf č. 7

4) A co tito lidé, studující na pedagogické fakultě, co se dobrovolně zapojili, očekávali? 33% mužů vůbec neodpovědělo a zbývajících 67% očekávalo finanční odměnu. 35% žen neodpovídalo, 18% neočekávalo vůbec nic a 47% počítalo s povznášejícím pocitem. Zbýlý výběr nevolil nikdo. Přehledněji v tabulce č. 4 a grafu č. 8.

	muž	žena
finanční odměna	67%	0%
úleva	0%	0%
zalíbení od ostatních	0%	0%
materiální odměnu	0%	0%
povznášející pocit	0%	47%
vůbec nic	0%	18%
neodpověděli	33%	35%

Tabulka č. 4

Graf č. 8

5) Na důvod pomoci druhým 7 lidí vůbec neodpovědělo, z toho 5 žen. Nejčastější příčinou byl přicházející dobrý pocit. Dále se objevila povinnost splnění zápočtu, lítost a dobrý skutek. Budu citovat odpovědi, které se respondenti uvedli: „*Má to smysl*,“ „*Je to pro mě automatické*,“ a „*Je potřeba se zapojit*“.

6) Téměř polovina dotázaných napsalo, že neziskové organizace znají, ale neuvedli jejich jména. Nejčastěji se objevila *ADRA*, *Bílá Pastelka*, *Unicef* a *Charita*. Také *Světluška*, *Český den proti rakovině*, *Greenpeace*, *Duha*, *Kapka naděje*. Ovšem *Bílá pastelka*¹¹⁸ a *Český den proti rakovině*¹¹⁹ nejsou neziskové organizace, ale veřejné sbírky.

7) Sedm žen a jeden muž uvedli, že s neziskovou organizací spolupracovali, ovšem nikdo z nich neobjasnil, o kterou se jednalo.

8) Nikdo z respondentů, kromě jednoho muže, není členem žádné neziskové organizace. Muž je členem *Sboru dobrovolných hasičů*.

9) Účastníci se „rozepsali“ v otázce na veřejné sbírky. Kromě dvou žen odpověděli všichni. Nejčastěji uváděné byli: *Adventní koncerty*, *Světluška*, *Český den proti rakovině* a „*Kuře*“. Opět mylné označení pro veřejnou sbírku *Pomozte dětem*. Dále pak *Dobrý anděl*,

¹¹⁸ BÍLÁ PASTELKA. *O Bílé pastelce*. [online]. Bilapastelka.cz [cit. 2014-03-10]. Dostupný z: <<http://www.bilapastelka.cz/index.php/o-bile-pastelce>>

¹¹⁹ ČESKÝ DEN PROTI RAKOVINĚ. *Veřejná sbírka Ligy proti rakovině Praha*. [online]. Denprotirakovine.cz. [cit. 2014-03-10]. Dostupný z: <<http://www.denprotirakovine.cz/>>.

Tříkrálová sbírka, Bílá pastelka, Svatopetrský halěr a misijní sbírky. Respondenti vypsali i *ADRU* a *Unicef*, což jsou neziskové organizace.

Zazněl také dosti známý „srdíčkový den“, veřejná sbírka občanského sdružení *Život dětem*.¹²⁰

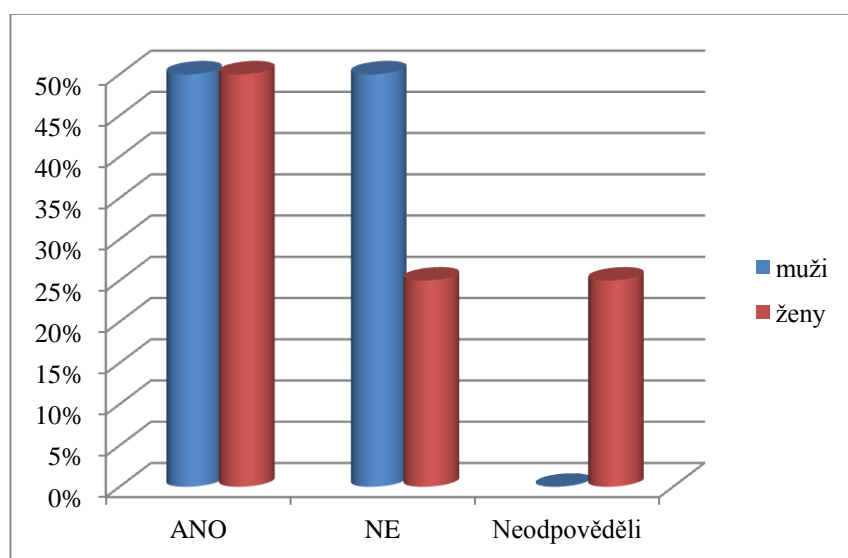
9.3 SOŠ a SOU obchodu a služeb – Chrudim

Poslední škola, jež jsem si ke svému výzkumu vybrala, je SOŠ a SOU. Žákům navštěvujícím ji, trvalo odpovědět dotazníky nejdéle, a ani na odpovědích si nedali záležet. Odpovídalo 60% žen a 40% mužů ve věkovém rozmezí 18 až 22 let.

1) U mužů byly pocity, z altruistického vnímání sebe sama, padesát na padesát. Ženy se v také v padesáti procentech cítily altruistkami, ale ve dvaceti pěti procentech se jimi necítili, zbývající respondentky neodpověděly.

	ANO	NE	Neodpověděli
muži	50%	50%	0%
ženy	50%	25%	25%

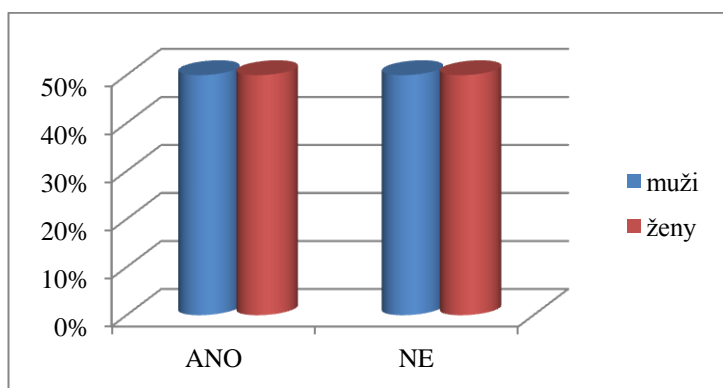
Tabulka č. 5

Graf č. 9

¹²⁰ ŽIVOT DĚTEM. Naše poslání. [online]. Zivotdetem.cz. [cit. 2014-03-10]. Dostupný z: <<http://www.zivotdetem.cz/nase-poslani/>>.

2) Finančním (popřípadě nefinančním) darem přispěli muži a ženy ve stejném poměru 50 na 50. Nejčastěji byly uváděny peníze, objevilo se i oblečení.

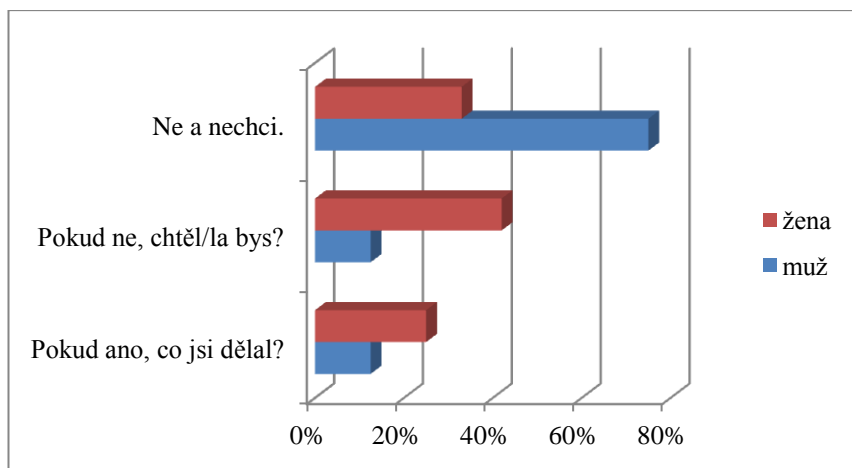

Graf č. 10

3) 75% mužů a 33% žen nikdy nepracovali jako dobrovolníci a ani nechtějí. 13% mužů nepracovalo, ale chtělo by a ve stejných procentech se pohybují i ti, co se jako dobrovolníci zapojili. 25% z žen pracovalo jako pomocnice při organizování vánočních výstav, jedna slečna chodila za „Světlušku“ (veřejná sbírka pro nevidomé) a jedna žena pracovala v útulku pro zvířata. 42% žen by se rádo dobrovolně zapojilo.

	muž	žena
Pokud ano, co jsi dělal?	13%	25%
Pokud ne, chtěl/la bys?	13%	42%
Ne a nechci.	75%	33%

Tabulka č. 6

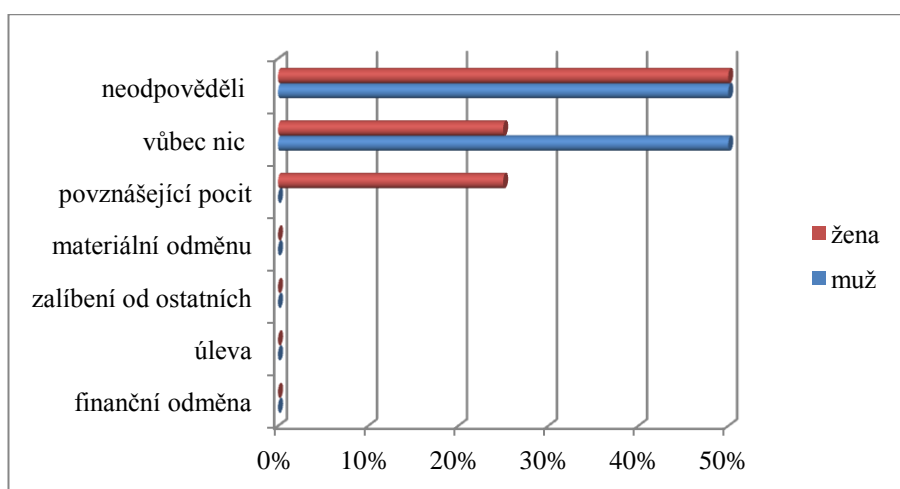

Graf č. 11

4) 50% žen a 50% mužů vůbec na otázku neodpovědělo. U mužů zbývajících padesát procent „padlo“ na výběr *vůbec nic*. U žen byla tato procenta rozdělena na dvacet pět za *vůbec nic* a dvacet pět za *povznášejší pocit*.

	muž	žena
finanční odměna	0%	0%
úleva	0%	0%
zalíbení od ostatních	0%	0%
materiální odměnu	0%	0%
povznášejší pocit	0%	25%
vůbec nic	50%	25%
neodpověděli	50%	50%

Tabulka č. 7

Graf č. 12

5) Na otázku, proč tito respondenti dobrovolně pomáhali, 7 žen a 5 mužů neodpovědělo. Zbývající muži uvedli *dobrý pocit a soucit*. Ženy *dobrý pocit, nudu a prostě jen chtěli pomoci*.

6) Muži i ženy často uváděli *Světlušku*. Jak již bylo vysvětleno, *Světluška* je veřejná sbírka. Objevila se *Nadace Terezy Maxové, Nadace Olgy Havlové, Český den proti rakovině, Člověk v tísni* a *Charita*. Z dotazníku šlo vyčíst opět „Kuře“ – tedy opět špatné označení pro veřejnou sbírku *Pomozte dětem*.

7) Ani jeden z dotazovaných nikdy s neziskovou organizací nespolečně pracoval. Z výše uvedeného ovšem vyplývá, že ano. Především u žen, otázka číslo tři.

8) Žádný z respondentů není členem neziskové organizace.

9) Čtyři muži a šest žen neznalo žádnou veřejnou sbírku. Nejvíce vypisovanými se stala *Světluška* a *Tříkrálová sbírka*. Vyskytly se i sbírky: *Srdce dětem, Adventní koncerty, Bílá pastelka, Dobrý anděl* a *Život dětem*.

Jeden z dotazovaných napsal *Kapka naděje*. V tomto případě se nejedná o veřejnou sbírku, ale nadační fond.¹²¹

9.4 Celkové vyhodnocení

Veškerá „posbíraná“ data jsem vyhodnotila dohromady. Pro přehled vše shrnu a přiložím grafy. Na všech šedesát dotazníků bylo zodpovězeno.

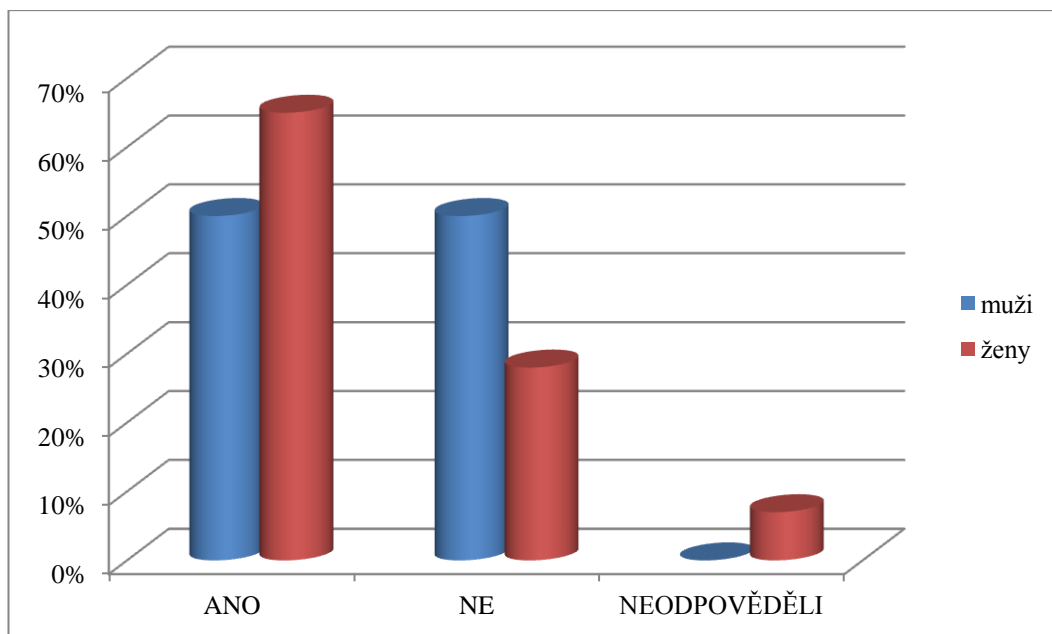
1) V první otázce se u mužů síly vyrovnaly. Muži se altruisty cítili „půl na půl“. Ženy v tomto ohledu převážily a až šedesát pět procent se za altruistky považovalo, dvacet osm ne a sedm procent neodpovědělo.

	ANO	NE	NEODPOVĚDĚLI
muži	50%	50%	0%
ženy	65%	28%	7%

Tabulka č. 8

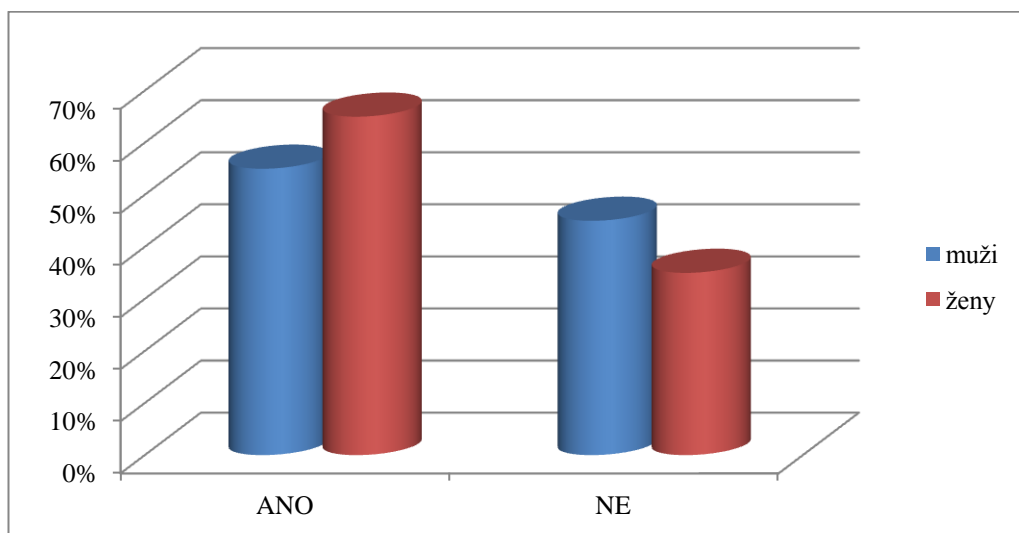
---

¹²¹ KAPKA NADĚJE. *O Kapce naděje – Hlavní cíle*. [online]. Kapkanadeje.cz. [cit. 2014-03-16]. Dostupný z: <<http://www.kapkanadeje.cz/cz/o-kapce-nadeje/hlavni-cile>>.

Graf č. 13

2) V otázce, zda dotázaní přispěli někdy nějakým darem, byli muži vyrovnanější. 55% mužů odpovědělo kladně. I zde byly ženy „úspěšnější“. 65% odpovědělo kladně, 35% nikdy ničím nepřispělo.

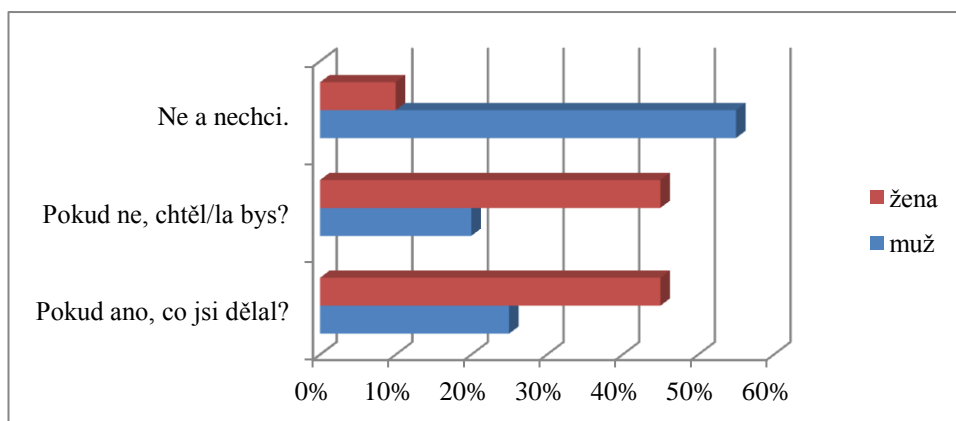

Graf č. 14

3) Spíše muži v této otázce odpovídali zcela negativně. 55% mužů jako dobrovolníci nepracovali a ani nechtěli, kdyžto ženy je v deseti procentech. Vyrovnaný byl poměr u žen, které uvedly ve shodných čtyřiceti pěti procentech, že ano pracovaly a ne nepracovaly, ale chtěly by. Dvacet pět procent mužů pracovalo, a dvacet procent nepracovalo, ale chtělo by.

	muž	žena
Pokud ano, co jsi dělal?	25%	45%
Pokud ne, chtěl/la bys?	20%	45%
Ne a nechci.	55%	10%

Tabulka č. 9

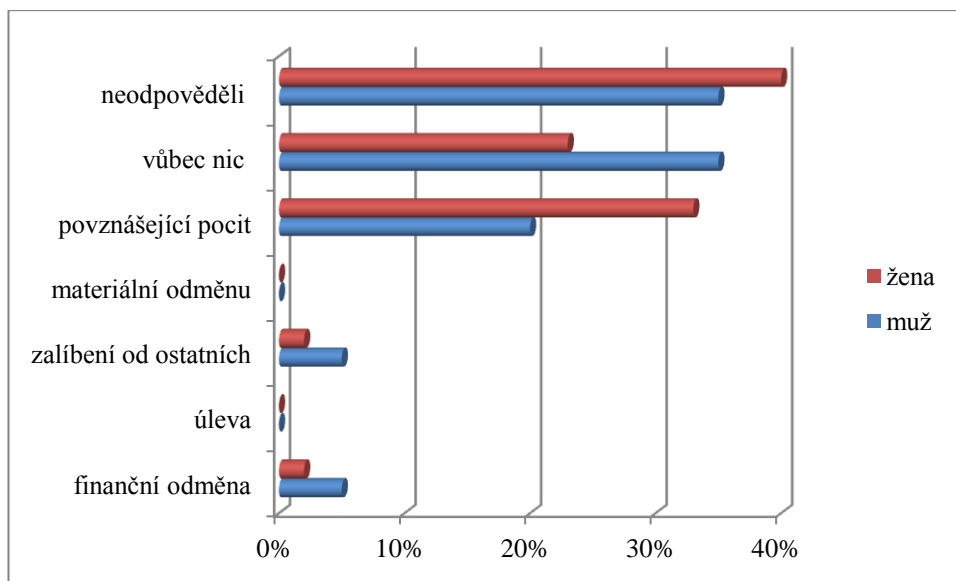
Graf č. 15

4) Ani jeden z účastníků dotazníku neodpovědělo, že by po vykonané dobrovolné aktivitě očekávalo *úlevu* a *materiální odměnu*. Neodpovídalo 35% mužů a 40% žen. Též třicetiprocentní zastoupení mužů vybralo možnost *vůbec nic*. K této odpovědi se přiklonilo dvacet tři procent žen. *Povznášejší pocit* očekávalo 20% mužů a 33% žen. Pouze 5% mužského pohlaví a 2% ženského volilo *finanční odměnu* a *zalíbení od ostatních*.

	muž	žena
finanční odměna	5%	2%
úleva	0%	0%
zalíbení od ostatních	5%	2%
materiální odměnu	0%	0%
povznášejší pocit	20%	33%
vůbec nic	35%	23%
neodpověděli	35%	40%

Tabulka č. 10

Graf č. 16

5) V otázce proč lidé dobrovolně pomáhali, převážila odpověď pro dobrý pocit. Často se objevila i povinnost.

6) Nejčastěji jmenované neziskové organizace: *Adra, Charita, Člověk v tísni, Green peace* a jiné.

7) S neziskovou organizací mnoho dotázaných nespolupracovalo. Nejvíce jich s nějakou spolupracovalo z řad studentů gymnázia.

8) Ze všech šedesáti dotázaných jsou členem neziskové organizace „pouze“ tři respondenti.

9) Největší povědomí mají žáci a studenti o veřejných sbírkách. Na „plné čáře vyhrála“ *Světluška* a ihned za ní by byla *Tříkrálová sbírka*. Často se objevovala také *Bílá pastelka, Adventní koncerty* a nesprávně označované „*Kuře*“, nebo také „*Srdíčkový den*“.

Závěr

V práci nazvané: „*Jak mladí lidé v České republice pohlíží na altruismus?*“ jsem se z větší části zabývala teoretickými otázkami. Snažila jsem se co nejstručněji vysvětlit všechny pojmy, které se s altruismem vyskytují. Ať už se jednalo o pojmy cizí, přejaté, i ty se kterými se člověk může denně potkat. Filantropie, egoismus, dobročinnost a jiné. Mnoho lidí je zná, ale jsou i tací, kteří je nedokážou popsat svými slovy. K tomu měl posloužit právě tento text. Dotkla jsme se otázky etiky a morálky. Šlo mi především o jejich objasnění a odlišení, jelikož tato dvě slova někdy bývají zaměňována.

Mnozí by se mohli ptát, proč jsem celou kapitolu věnovala muži, o kterém málokdo slyšel. Poté, co jsem začala vyhledávat informace k mému tématu, věděla jsem dopředu, že budu chtít popsat nějakou osobnost, která se na poli dobrovolnictví ocitla. Přemysl Pitter mne ihned zaujal. To s jakou vášní a přesvědčením dokázal to, co dokázal je obdivuhodné.

Zazněly zde zmínky o typech altruismu, jako ho vidí judaismus, křesťanství, buddhismus, psychologie, filozofie a sociobiologie. Vymezila jsem nadace a nadační fondy, občanská sdružení a odbory, obecně prospěšné společnosti i církevní zařízení a náboženské společnosti. Z teoretického pohledu jsem v neposlední řadě osvětlila pojmy dárcovství a dobrovolnictví.

Druhá část byla zaměřena na výzkum, tedy praktickou stránku této problematiky. Tato část spočívala ve vytvoření dotazníků s otázkami, které měly za úkol, zjistit zda se mladí lidé, žijící v České republice, považují za altruisty, zda někdy za svého života přispěli nějakým darem, co očekávali za pomoc druhým, pokud ji poskytly. Také zazněly otázky typu, jaké by mohli jmenovat neziskové organizace a veřejné sbírky, pokud je tedy znají. Ráda jsem se tohoto úkolu zhostila a dozvěděla se něco více o povědomí žáků a studentů vztahující se k problematice altruismu. V deváté kapitole jsem podrobně rozepsala výsledky z jednotlivých škol a poté všechny spojila dohromady. Všeobecně se za altruisty považovaly spíše ženy. Též o trochu více dobrovolně, na nejrůznější aktivity, přispívaly právě ony. Rozdíly mezi ženami a muži ovšem nebyly nijak zvlášť vysoké. Do dobrovolných aktivit se opět zapojovaly více ženy. Úroveň znalostí neziskových organizací a veřejných sbírek byla vyšší, než jsem očekávala. O veřejných sbírkách to platí především. Je pravdou, že mnozí lidé mnohdy zaměňují veřejné sbírky za neziskové organizace (obzvláště nadace a nadační fondy) a naopak. Já sama jsem se o tom v dotaznících přesvědčila.

Největší nevýhodu měli moji respondenti pravděpodobně v neznalosti pojmu nezisková organizace. Já jsem ho objasnila a teď by mělo být spíše jasné, že se s neziskovými

organizacemi dostáváme do styku trochu častěji a více než bychom předpokládali. A to především v sektoru občanských sdružení a odborů. Málokdo v dotaznících uvedl, že se v nějakém angažuje, ale jsem si jistá, že mnoho dotazovaných například sportuje (působí například v nějakém fotbalovém klubu), tancuje (trénuje a vystupuje pod nějakým tanečním studiem), Nebo také bydlí, ale byt nebo dům vlastní ještě pravděpodobně jejich rodiče (jsou například členy Sdružení obyvatelů domu...).

Já sama si myslím, že je opravdu potřebné zapojovat se dobrovolně a neočekávat žádnou zpětnou vazbu v podobě finanční či jiné odměny. Sociální otázky by, z mého pohledu, měl i nadále zčásti řešit náš stát, ale nám ostatním by osudy jiných neměly být lhostejné. To platí především pro ty z nás, kteří pomoc momentálně nepotřebujeme. Do bezvýhodné situace se můžeme dostat kdykoli a pak možná budeme rádi, když nám někdo přijde „naproti“ a podá pomocnou ruku.

Literatura a prameny

Literatura

DOLEŽALOVÁ, A. *Ekonomie, filantropie, altruismus. Úvod do studia*. Vyd. 1. Praha: Oeconomica, 2008. 148 s. ISBN 978-80-245-1471-0.

FROMM, E. *Člověka a psychoanalýza*. Vyd. 1. Praha: Nakladatelství Svoboda, 1967. 212 s.

FRIČ, P. a kol. *Dárcovství a dobrovolnictví v České republice: (výsledky výzkumu NROS a Agnes)*. Vyd. 1. Praha: NROS, 2001. 115 s. ISBN 80-902633-7-2.

HODOVSKÝ, I. *Úvod do etiky*. Vyd. 1. Olomouc: Rektorát Univerzity Palackého v Olomouci, 1992. 80 s. ISBN 80-7067-191-2.

KNAUSOVÁ, I. *Vybrané kapitoly ze sociální politiky*. Vyd. 2. Olomouc: Univerzita Palackého v Olomouci, 2005. 83 s. ISBN 80-244-1021-4.

KOSATÍK, P. *Sám proti zlu*. Vyd. 1. Praha-Litomyšl: Paseka, 2009. 384 s. ISBN 978-80-7185-971-0.

MÜLLEROVÁ, M. *Dobrovolníci pro kulturu. Dobrovolnická činnost v kulturních organizacích*. Vyd. 1. Praha: Česká kancelář programu Culture nákladem Institutu umění - Divadelního ústavu, 2011. 132 s. ISBN 978-80-7008-268-3.

Občanský zákoník a související předpisy. Ostrava: Sagit, 2004. 240 s. ISBN 80-7208-412-7.

PASÁK, T. *Život Přemysla Pittera*. Vyd. 1. Praha: Ústav pro informace a vzdělávání, 1995. 83 s. ISBN 80-211-0212-8.

VÁGNEROVÁ, M. *Základy psychologie*. Vyd. 1. Praha: Nakladatelství Karolinum, 2007. 356 s. ISBN 978-80-246-0841-9.

Elektronické zdroje

BÍLÁ PASTELKA. *O Bílé pastelce*. [online]. Bilapastelka.cz [cit. 2014-03-10]. Dostupný z: <<http://www.bilapastelka.cz/index.php/o-bile-pastelce>>.

ČESKÝ DEN PROTI RAKOVINĚ. *Veřejná sbírka Ligy proti rakovině Praha*. [online]. Denprotirakovine.cz. [cit. 2014-03-10]. Dostupný z: <<http://www.denprotirakovine.cz/>>.

DOBRÝ ANDĚL. *Co je systém dobrý anděl*. [online]. Dobryandel.cz. [cit. 2014-03-10]. Dostupný z: <<https://www.dobryandel.cz/system-dobry-andel/>>.

HANDS OF HOPE. *Who We Are*. [online]. Handsofhopeonline.org. [cit. 2014-03-10]. Dostupný z: <<http://www.handsofhopeonline.org/who.asp>>.

CHARITA ČESKÁ REPUBLIKA. *O Charitě*. [online]. Charita.cz. [cit. 2014-03-02]. Dostupný z: <<http://www.charita.cz/o-charite/>>.

KAPKA NADĚJE. *O Kapce naděje – Hlavní cíle*. [online]. Kapkanadeje.cz. [cit. 2014-03-16]. Dostupný z: <<http://www.kapkanadeje.cz/cz/o-kapce-nadeje/hlavni-cile>>.

KŘESŤANSKÁ DUŠE PŘEMYSLA PITTERA. [online]. Historie.cs. [cit. 2014-03-10]. Dostupný z: <<http://www.ceskatelevize.cz/porady/10150778447-historie-cs/211452801400020-krestanska-duse-premysla-pittera/video/>>.

MINISTERSTVO VNITRA ČESKÉ REPUBLIKY. *Seznam občanských sdružení*. [online]. Mvcr.cz. [cit. 2014-03-02]. Dostupný z: <<http://aplikace.mvcr.cz/seznam-obcanskych-sdruzeni/>>.

NEZISKOVKY. *Katalog neziskovek*. [online]. Neziskovky.cz. [cit. 2014-03-02]. Dostupný z: <<http://www.neziskovky.cz/katalog/1/>>.

POMOZTE DĚTEM. *O nás*. [online]. pomoztedetem.cz. [cit. 2014-02-21]. Dostupný z: <<http://www.pomoztedetem.cz/o-nas/>>.

Poslanecká sněmovna parlamentu České republiky. [online]. *Listina základních práv a svobod*. [cit. 2014-03-09]. Dostupný z: <<http://www.psp.cz/docs/laws/listina.html>>.

Zákon č. 248/1995 Sb. [online]. *O obecně prospěšných společnostech a o změně a doplnění zákonů*. [cit. 2014-03-09]. Dostupný z: <<http://spcp.prf.cuni.cz/lex/248-95.htm>>.

ŽIVOT DĚTEM. Naše poslání. [online]. Zivotdetem.cz. [cit. 2014-03-10]. Dostupný z: <<http://www.zivotdetem.cz/nase-poslani/>>.

Anotace

Jméno a příjmení:	Dagmar Peclinovská
Katedra:	Katedra společenských věd
Vedoucí práce:	PhDr. Petr Zima, Ph.D.
Rok obhajoby:	2014

Název práce:	Jak mladí lidé v České republice pohlíží na altruismus?
Název v angličtině:	How do young people feel about altruism in the Czech Republic?
Anotace práce:	V teoretické části práce se zabýváme objasněním základních pojmů, které jsou s altruismem spojeny. Rozebíráme typy altruismu a pohlížíme na něj z různých hledisek. Část je zaměřena na etiku a morálku. Praktická část zahrnuje výzkum, který spočívá ve vyhodnocení dotazníků rozdaných mezi mladé lidi v České republice.
Klíčová slova:	altruismus, dobročinnost, dobrovolnictví, dárcovství, etika, morálka
Anotace v angličtině:	In the theoretical part of this thesis we are dealing with clarification elementary concepts, which are with altruism connected. We analyze types of altruism and look at altruism from several aspects. We focus on ethics and morality too. The practical part contains research, which consist in evaluation questionnaires. These questionnaires were given to young people living in the Czech Republic.
Klíčová slova v angličtině:	altruism, charity, volunteering, donation, ethics, morality

Přílohy vázané v práci:	
Rozsah práce:	70 stran
Jazyk práce:	český